بىلقۇت باللار چۆچەكلىرى

خاسىيەتلىك بۇلاق

神泉

Hasiyatlik bulaq

شىنجاڭ ئېلېكترون ئۈن-سىن نەشرىياتى
新疆电子音像出版社

تەلىم-تەربىيە ئۈچۈن 教 与 学

خاسىيەتلىك بۇلاق

神泉

Hasiyatlik bulaq

01. ئادىل پادىشاھ
02. گۈزەللىك بۇلىقى
03. ئەقىل ۋە مىراس
04. گول چامغۇرۋاي
05. ئىككى ھۆرۈن
06. مەلىكە بەرنا
07. مونۇكباي
08. ئۈچ ئوغۇل
09. ئۇر توقماق
10. ۋاپادار ئاكا
11. خېمىر باتۇر
12. خۇرشىد مەرگەن
13. قارا چاچلىق قىز
14. قوڭغۇز ئاغچا
15. ياغاچ ئات
16. يېرىل تېشىم
17. ھۈنەرنىڭ ھېكمىتى
18. پاتىمە بىلەن زۆھرە
19. خاسىيەتلىك بۇلاق
20. ۋىجدانلىق يىگىت
21. تۇردى ماقۇلنىڭ قىزلىرى
22. يامان تەربىيەنىڭ ئاقىۋىتى
23. خاسىيەتلىك كۆل
24. بۆلۈنگەننى بۆرە يەر
25. ھېكمەتلىك ساندۇق
26. ئېيىقچاقنىڭ مېھمان چاقىرىشى
27. شاھزادە بىلەن بېلىق
28. قىز كىمگە تەئەللۇق
29. ياخشىلىق يەردە قالماس
30. ياخشى نىيەت بەختكە ھەمراھ

ISBN 978-7-900511-10-2

شىنجاڭ بىلقۇت شىركىتىدە تۈزۈلدى 新疆碧利库特公司开发

باھاسى: 240.00 يۈەن (جەمئىي 30 تۈر، يەككە باھاسى 8.00 يۈەن)
价格：240.00 元（共 30 种类，单价 8.00 元）

www.uyghurkitap.com

تەلىم-تەربىيە ئۈچۈن 教 与 学

خاسىيەتلىك بۇلاق

神泉

Hasiyatlik bulaq

تەجرىبىلىك ئاتا-ئانىلار پەرزەنت تەربىيەلەشتە ئەجدادلاردىن قالغان ھاياتىي ھېكمەتلەردىن ئۈنۈملۈك پايدىلىنىشنى؛ راۋان تىل، قىزىقارلىق ۋەقەلىكلەرنىڭ بالىلارنىڭ قەلبىگە تېزلا ئورنىشىپ، ئۇلارنىڭ ئۆمۈرلۈك دەسمايىسىگە ئايلىنىدىغانلىقىنى ئوبدان بىلىدۇ. «بىلقۇت بالىلار چۆچەكلىرى»گە خەلق ئاغزاكى ئىجادىيىتىدىكى ھاياتىي كۈچكە تولغان چۆچەكلەر بالىلارچە ساددا ۋە چۈچۈك تىلدا پىششىقلىنىپ كىرگۈزۈلگەن بولۇپ، بۇ چۆچەكلەردە باتۇرلار ئالقىشلىنىپ، ئەقىل ئىشلىتىش، تەدبىرلىك بولۇش، ئىلىم-پەن، ھۈنەر ئۆگىنىش تەشەببۇس قىلىنىدۇ، ئاقكۆڭۈل، سەمىمىي، ۋاپادار بولۇش، تەبىئەت ۋە ھايۋاناتلارنى سۆيۈش، ئۇلارنى قەدىرلەش تەكىتلىنىپ، چېۋەر، ئىللىق، خۇشپىچىم بولۇشتەك ئالىيجاناب روھ مەدھىيەلىنىدۇ.

شىنجاڭ بىلقۇت شىركىتىدە تۈزۈلدى
新疆碧利库特公司开发

بىلقۇت باللار چۆچەكلىرى

خاسىيەتلىك بۇلاق

神泉

Hasiyatlik bulaq

شىنجاڭ ئېلېكترون ئۈن-سىن نەشرىياتى
新疆电子音像出版社

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

书　　名 儿童故事
编　　写 碧利库特公
责任编辑 古丽巴哈尔，牙里坤·肉孜
责任校对 克尤木·吐尔逊
设　　计 艾尼瓦尔·吐尔逊，伊尔夏提(书法家)，伊利亚尔(画家)
马合木提江(画家)
出　　版 新疆电子音像出版社
地　　址 乌鲁木齐市西虹西路36号
邮　　编 830000
发　　行 新疆新华书店
印　　刷 新疆新华印刷厂
开　　本 850×1168mm 1/32
印　　张 2.5
版　　次 2010年8月第1版
印　　次 2010年8月第1次印刷
书　　号 ISBN 978-7-900511-10-2
定　　价 240元（共30种类，单价8.00元）

نەشرىياتتىن

ھەرقايسىمىز كىچىكىمىزدىن باشلاپ بوۋا - مومىمىز ۋە ئاتا - ئانىمىز ئېيتىپ بەرگەن ساماۋى چۆچەكلەرنى ئاڭلاپ، ئۇنىڭدىن يېتەرلىك روھىي ئوزۇق ۋە تەربىيە ئېلىپ چوڭ بولغان. شۇنىڭ ئۈچۈن باللارنى تەربىيىلەشتە، ئۇلارنى ئەدەپ - ئەخلاقلىق، قائىدە - يوسۇنلۇق چوڭ قىلىشتا، ئەقىل بۇلىقىنى ئېچىشتا چۆچەكتەك ئەپچىل ۋە قوللىنىشچان ئۈنۈملۈك ۋاستە بولمىسا كېرەك. شۇنىڭ ئۈچۈن، خەلقىمىزدە يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە ھەممىسى چۆچەك ئاڭلاشنى ۋە ئوقۇشنى ياخشى كۆرىدۇ.

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان باللارغا ئائىت كىتاب ۋە ئۈن - سىن بۇيۇملىرى نەشر قىلىپ، كىشىلەرنىڭ ياخشى باھاسىغا ئېرىشىپ كېلىۋاتقان شىنجاڭ بىلقۇت ئېلېكترون پەن-تېخنىكىسى شىركىتى خەلقىمىزنىڭ چۆچەككە بولغان تەشنالىقىنى قاندۇرۇش، پەرزەنتلەرنىڭ خەلقىمىز ياراتقان چۆچەك خەزىنىسىدىن خەۋەردار قىلىش ۋە ئۇلارنى تەربىيىلەش مەقسىتىدە، «بىلقۇت باللار چۆچەكلىرى» ناملىق بۇ بىر يۈرۈش كىتابچىلارنى تەييارلاپ باللارغا سۇندى. بۇ كىتابلارغا كىرگۈزۈلگەن چۆچەكلەرنىڭ مۇتلەق كۆپ قىسمى ئۇيغۇر خەلق چۆچەكلىرى خەزىنىسىدىكى ناھايىتى مۇھىم، مەزمۇنى چوڭقۇر، تەربىيىۋى ئەھمىيىتى زور بولغان

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
uyghurkitap.com

چۆچەكلەردىن تاللىنىپ، ئۇلارنى بالىلارنىڭ تىلىغا ئايلاندۇرۇپ بىر قېتىم پىششىقلاپ ئىشلەشتىن ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق بارلىققا كەلگەن. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاتا ـ ئانىلارنىڭ پەرزەنت تەربىيىسىدە پايدىلىنىشىغا تولىمۇ مۇۋاپىق كېلىدۇ.

«بىلقۇت بالىلار چۆچەكلىرى» ــ چۆچەكلەرنىڭ مەزمۇنى بويىچە ئايرىم ـ ئايرىم رەتلەنگەن بولۇپ، ھەر بىر چۆچەك مۆھتەرەم بوۋاي بىلەن ئۇنىڭ ئامراق نەۋرىسى بىلقۇتجاننىڭ قىسقا ـ قىسقا دىئالوگلىرى ئارقىلىق بىر ـ بىرىگە باغلىنىپ، بىر پۈتۈن گەۋدە ھاسىل قىلىدۇ. چۆچەكلەرنىڭ تىلى چۈچۈك، راۋان ۋە يېقىملىق بولۇپ، ئۆسۈپ يېتىلىۋاتقان پەرزەنتلەرنىڭ ئوقۇشىغا تولىمۇ باب كېلىدۇ. بىز بۇ بىر يۈرۈش كىتابنى پەرزەنتلىرىنى يارامىلىق تەربىيىلەش يولىدا ئىزدىنىۋاتقان ئاتا ـ ئانىلارغا ۋە بىلىمگە تەشنا پەرزەنتلەرگە ئالاھىدە تەۋسىيە قىلىمىز.

مۇندەرىجە

خاسىيەتلەر دېڭىزى 1

گۆھەر تۇغىدىغان توخۇ 5

قاينا چۆگۈن 23

خاسىيەتلىك تاش 30

خاسىيەتلىك قۇش 41

خاسىيەتلىك ئاق گۈل 52

خاسىيەتلىك بۇلاق 59

خاسىيەتلەر دېڭىزى

قۇرامىغا يەتمىگەن ھەرقانداق بالىنىڭ كۆڭلى كەڭ تەبىئەت دۇنياسىدىكى خىلمۇ خىل جان ـ جانىۋارلار بىلەن بىرىكىپ كەتكەن بولىدۇ. ئۇلارنىڭ خىيالىي تۇيغۇسى مانا مۇشۇ جان ـ جانىۋارلارنىڭ قانداقتۇر بىر خىسلىتى بىلەن بىرگە ياشايدۇ ۋە بۇنداق تەسەۋۋۇر ئۆز نۆۋىتىدە بالىلارنىڭ ئەقلىي تەپەككۇرىنىڭ يېتىلىشىدە ناھايىتى مۇھىم رول ئوينايدۇ. ئەقىل ـ پاراسەتلىك خەلقىمىز بالىلارنىڭ مۇشۇ ئالاھىدىلىكىنى چىقىش قىلغان ھالدا، ئۇلارنىڭ قىزىقىشىنى قوزغاش، ئارزۇ ـ ئارمانلىرىنى ئىپادىلەش، كەڭ تەسەۋۋۇر ۋە تەپەككۇر بوشلۇقى ھاسىل قىلىش مەقسىتىدە نۇرغۇن خاسىيەتلىك جان ـ جانىۋارلار، سېھىرلىك ۋەقەلەر ۋە خىسلەتلىك ئۆسۈملۈكلەر تەسۋىرلىنىدىغان چۆچەكلەرنى ئىجاد قىلىپ، بالىلارنىڭ تەپەككۇر قابىلىيىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈشتە ئۈنۈملۈك پايدىلىنىپ كەلگەن.

مۆھتەرەم بوۋاي سىرلىق ۋەقەلەر تەسۋىرلەنگەن چۆچەكلەرنىڭ بالىلارنىڭ تەپەككۇرىنى غىدىقلايدىغان

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

قوزغاتقۇچ كۈچ ئىكەنلىكىنى ناھايىتى بۇرۇنلا ھېس قىلىپ يەتكەن ۋە خىزمەت، كۈندىلىك تۇرمۇشىدا ئۇنى نۇرغۇن قېتىم سىناقتىن ئۆتكۈزگەن ئىدى. شۇڭا، ئۇ مانا مۇشۇ سېھىرلىك چۆچەكلەر ئارقىلىق نەۋرىسى بىلقۇتجاننى تەربىيىلەش، ئۇنىڭ تەپەككۇرىنى قوزغىتىش مەقسىتىگە يەتمەكچى بولغان ئىدى.

دۇنيا ناھايىتى مۇرەككەپ، ئۇنىڭ قوينىغا بىز تەسەۋۋۇر قىلىپ بولالمايدىغان نۇرغۇن سىرلار يوشۇرۇنغان، بۇ سىرلارنى ئېچىش، خەلقئالەمگە نامايىش قىلىش ئۇنچە ئاسان ئىش ئەمەس. مۆھتەرەم بوۋاي سېھىرلىك چۆچەكلەرنى ئەستايىدىل تاللاپ، ئۇنى قانداق ئېيتىش، تىلنى قانداق ئىشلىتىش ھەققىدە كۆپ باش قاتۇردى. ئاخىر بىلقۇتجاننى بۇ تېمىغا ئاستا - ئاستا يېقىنلاشتۇرۇش قارارىغا كەلدى. بىر كۈنى بىلقۇتجان مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا، بوۋىسىغا:

— بوۋا، دۇنيادا چۆچەكلەردە ئېيتىلغاندەك سېھىرلىك نەرسىلەر مەۋجۇتمۇ؟ — دەپ سوراپ قالدى.

مۆھتەرەم بوۋاي بىلقۇتجاننىڭ ئۆزلۈكىدىنلا بۇ تېمىغا يېقىنلىشىپ قالغانلىقىنى ھېس قىلىپ ئىچىدە خۇشال بولۇپ كەتتى.

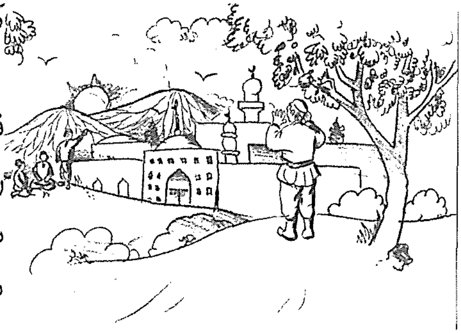

— ئەجەب بۇنى سوراپ قالدىڭغۇ؟ — دېدى مۆھتەرەم بوۋاي خۇشاللىقىنى باسالماي، — سەن بۇ ھەقتە نېمىلەرنى ھېس قىلدىڭ؟

— مۇئەللىم بۇگۈن دەرستە دۇنيادا چۆچەكلەردە سۆزلەنگەندىكىدەك ئۇنداق خىسلەتلىك نەرسىلەر مەۋجۇت ئەمەس، ئۇلارنىڭ ھەممىسى خىيالىي نەرسىلەر، رېئاللىقتىن ئۇلارنىڭ بىرىنىمۇ تېپىپ بولالمايمىز، دەپ سۆزلىدى، — دېدى بىلقۇتجان.

— راست، دۇنيادا ئۇنداق خىسلەتلىك نەرسىلەر، جان ـ جانىۋارلار مەۋجۇت ئەمەس، مۇئەللىمىڭ توغرا سۆزلەپتۇ.

— ئەمىسە، نېمىشقا سېھىرلىك، خىسلەتلىك نەرسىلەر ھەققىدە چۆچەك شۇنچە نۇرغۇن؟ چوقۇم بۇنىڭدا بىر سەۋەب بار، — دېدى بىلقۇتجان تىرەجەپ.

— جېنىم بالام! ئۇلارنىڭ كۆپىنچىسى باللارنىڭ تەسەۋۋۇر قابىلىيىتىنى ئۆستۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلغان ئۇسۇل. چۆچەكلەردە ئەنە شۇنداق سېھىرلىك، ئاجايىپ ـ غارايىپ نەرسىلەر تەسۋىرلەنمىسە، باللار ئۇنىڭغا قىزىقمايدۇ.

— ئۇغۇ شۇنداق، — دېدى بىلقۇتجان.

مۆھتەرەم بوۋاي يەنىمۇ ئىچكىرىلەپ چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى:

— ئەي قەدىرلىك بالام! چۆچەكلەردە كىشىلەر ئۇچار گىلەم، ياغاچ ئاتلارغا مىنىپ كۆكتە پەرۋاز قىلغان ئىدى. ئەينى ۋاقىتتا بۇ نەرسىلەر كىشىلەرنىڭ گۈزەل ئارزۇسىلا ئىدى، خالاس. بۈگۈنكى كۈنگە كەلگەندە بۇ گۈزەل

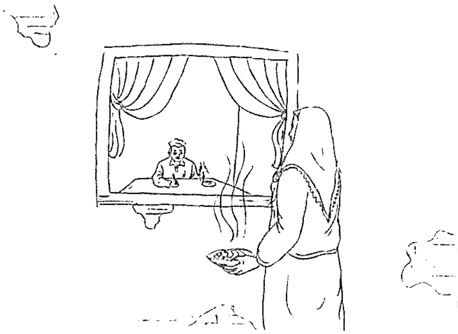

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ئارزۇلار ئەمەلگە ئېشىپ، ئۇلارنىڭ ئورنىغا كۆكتە پەرۋاز قىلالايدىغان، دۇنيانىڭ ئۇ چېتىگە بىرنەچچە سائەتتىلا يېتىپ بارغىلى بولىدىغان ئايروپىلان بار بولدى. چۆچەكلەردە جاھاننەمادا خالىغان يەرنى كۆرەلەيدىغان مەلىكە، شاھزادىلەر تەسۋىرلىنەتتى، بۈگۈنكى كۈندە سۈنئىي ھەمراھ ۋە ئالەم قاتنىشى تېخنىكىسى دەل مانا مۇشۇ تەسەۋۋۇرنى رېئاللىققا ئايلاندۇردى. بىر كېچىدە نەچچە كۈنلۈك يول باسالايدىغان تۇلپارلار موتوسىكلىت ياكى پىكاپلار شۇ. ئەمەلىيەتتە، گۈزەل ئارزۇلار ئىنسانلارنىڭ تەپەككۇرىنى غىدىقلاپ، تەسەۋۋۇر كۈچىنى ھەسسىلەپ يۇقىرى كۆتۈرىدۇ، خىيالى، ئەمەلگە ئاشمايدۇ دەپ قارالغان نەرسىلەرنىڭ ھەممىسى ئەمەلگە ئاشىدۇ. مانا بۇ خاسىيەتلىك بۇيۇملار، خىسلەتلىك نەرسىلەر ھەققىدىكى چۆچەكلەرنىڭ بالىلارغا بېرىدىغان ئەجابىي تەسىرىدىن ئىبارەت. شۇڭا، مەن ساڭا مانا مۇشۇ سېھىرلىك چۆچەكلەردىن ياخشىلىرىنى تالالاپ ئېيتىپ بەرمەكچىمەن.

بىلقۇتجان قەۋەتلا خۇش بولۇپ:

— بوۋا، مەن چوقۇم دىققەت قىلىپ ئاڭلايمەن! — دېدى.

مۆھتەرەم بوۋاي ئامراق نەۋرىسىنىڭ بېشىنى مېھرىبانلىق بىلەن سىلىغىنىچە، گۆھەر تۇغىدىغان توخۇ ھەققىدىكى چۆچەكنى ئېيتىشقا باشلىدى.

گۆھەر تۇغدىغان توخۇ

بۇرۇنىنىڭ بۇرۇنىسىدا بىر ئوتۇنچى ئۆتكەنىكەن، ئۇنىڭ خو-
تۇنى ۋە ئىككى ئوغلى بار ئىكەن.
ئوتۇنچى بىر كۇنى جاڭگالدا ئوتۇن كىسىۋاتسا، ئالدىدىن
بىر توخۇ چىقىپ قاقاقلاپ قىچىپ كىتىپتۇ. ئوتۇنچى ئالدىغا قا-
رىسا، بىر توخۇنىڭ ئۇۋىسى تۇرۇپتۇ، ئۇۋىدا بىر تۇخۇم يالتىراپ
تۇرغان. ئوتۇنچى ھىلىقى تۇخۇمنى ئىلىپ، قوينىغا ساپتۇ ـ دە،
ئوتۇنلىرىنى ئىشىككە ئارتىپ شەھەرگە كىرىپتۇ. ئوتۇننى سىت-
تىپ، پۇلىغا تۆت نان ئىلىپ ئۆيىگە قايتىپ كىلىۋاتقىنىدا، كۆ-
زى بىر دوكانىنىڭ ئالدىدا ئىسقلىق تۇرغان ئالتۇن قەپەسكە
چۈشۈپتۇ. ئوتۇنچى ھىلىقى قەپەسكە زەن قويۇپ قارىغۇدەك بول-
سا، ئۇنىڭ ئىچىدە خۇددى ئۆزىنىڭكىگە ئوخشاش بىر تۇخۇم يال-
تىراپ تۇرغۇدەك. ئۇ ئىچىدە: ئەجەب مىنىڭ تۇخۇمۇمغا ئوخشاي-
دىكىنا دەپ، بىر قوينىدىكى

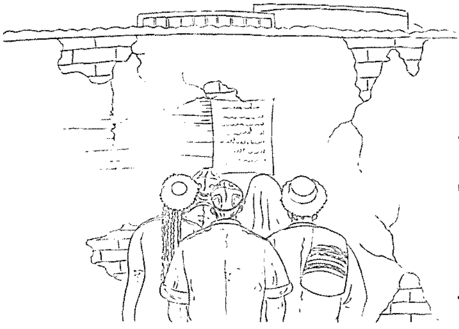

تۇخۇمغا، بىر قەپەستىكى
تۇخۇمغا قاراپ تۇرۇپ قاپ-
تۇ. بۇنى كۆرگەن قەپەسنىڭ
ئىگىسى:
ــ ھە، نىمىشقا قە-

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

پەسنى بويلاپ قالدىڭ؟ ئوغرىمۇ سەن؟ كەت نېرى! — دەپ ۋارقىراپتۇ.

— يوغسۇ بايۋەچچە، — دەپتۇ ئوتۇنچى، — قەپەسنىڭ ئىچىدىكى تۇخۇم مېنىڭ تۇخۇمۇمغا ئوخشاش تۇردۇ، سېلىشتۇرۇپ بېقىۋاتىمەن.

بۇنى ئاڭلىغان بايۋەچچە ھەيران بولۇپ:

— قېنى ئېلىپ باقە، مەن كۆرۈپ باقاي، — دەپتۇ.

ئوتۇنچى كۆرسىتىپتۇ. بايۋەچچە شۇ يەردىلا ئوتۇنچىغا خۇشامەت قىلىپ، ئۆيىگە باشلاپ كىرىپتۇ.

— بۇنى ماڭا سېتىپ بېرىڭ، — دەپ يېپىشىۋاپتۇ بايۋەچچە.

— بوپتۇ، ساتسام ساتاي، — دەپتۇ ئوتۇنچى.

— قانچە بېرەي؟

— ئۆزىڭىز بىلىپ بېرىڭ.

— مىڭ تەڭگە بەرسەم قانداق؟

ئوتۇنچى ھەيران بولۇپ:

— ئادەمنى زاڭلىق قىلماڭ، — دەپتۇ ئۇنىڭغا.

بايۋەچچە ئۆز كۆڭلىدە: بەلكى بۇنى ئاز دەۋاتسا كېرەك، دەپ ئويلاپ:

— بوپتۇ، بىر يېرىم مىڭ تەڭگە بېرەي، — دەپتۇ.

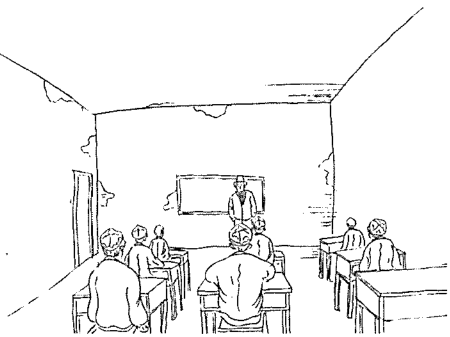

— زاڭلىق قىلماڭ، — دەپتۇ توخۇمنىڭ سىرىنى بىلمىگەن ئوتۇنچى، — راست ئالىدىغان ئىشىڭىز بولسا، ئۆزىنىڭ باھاسىنىلا ئېيتىڭ.

بايۋەچچە ئۇنى دەپ، بۇنى دەپ، ئىككى مىڭ تەڭگىگە چىقىپتۇ. ھەيران بولغان ئوتۇنچى:

— قېنى ئەكىلىڭ پۇلىڭىزنى، — دەپتۇ.

بايۋەچچە دەرھال ئىككى مىڭ تەڭگىنى ساناپ بېرىپ، ئوتۇنچىنى يولغا سالپتۇ. بايۋەچچە ئىچ - ئىچىدىن خۇشال بولۇپتۇ. سەۋەبى، بايا ئۇ توخۇم ئەمەس، بەلكى گۆھەر سېتىۋالغانىكەن.

ئوتۇنچى ئۆيىگە بېرىپ، بولغان ئەھۋالنى خوتۇنىغا ئېيتىپ، ئىككى مىڭ تەڭگىنى يانچۇقىدىن چىقارغاندا، خوتۇنى ھەيران بولۇپ:

— ئۇنداق بولىدىغان بولسا، ئوتۇنچىلىقنى تاشلاپ، ھەر كۈنى شۇ توخۇمدىن ئەكىلىپ ساتسىلا، پات ئارىدا باي بولۇپ كېتىدىمىز، — دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ.

خوتۇنىنىڭ بۇ مەسلىھەتى بىلەن ئوتۇنچى ھەر كۈنى جاڭگالغا بېرىپ، ھېلىقى گۆھەر توخۇمدىن بىرنى ئەكىلىپ سېتىپ ئۇزۇن ئۆتمەي ناھايىتى باي بولۇپ كېتىپتۇ.

بىر كۈنى خوتۇنى مۇنداق مەسلىھەت بېرىپتۇ:

— ئەمدى ھەر كۈنى گۆھەر توخۇم ئەكىلمەن،

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دەپ ئاۋارە بولغۇچە، شۇ توخۇنىڭ ئۆزىنىلا تۇتۇپ ئەكەلسىلە، ئۆيدە تۇغدۇرايلى.

ئۇتۇنچى خوتۇنىنىڭ بۇ مەسلىھەتىنى ماقۇل كۆرۈپ، جاڭگالدىن ھېلىقى توخۇنى تۇتۇپ ئۆيىگە ئەكەپتۇ. توخۇ ھەر كۈنى ئۆيدە بىردىن گۆھەر تۇغۇۋېرىپتۇ.

ھەر كۈنى گۆھەرنى سېتىۋېلىپ تۇرغان بايۋەچچە ئۇتۇنچىنىڭ بۇ سىرىنى بىلىشنىڭ كويىغا چۈشۈپتۇ. ئاخىرى ئۇتۇنچىنىڭ گۆھەر تۇغىدىغان توخۇسى بارلىقىنى بىلىپ، ئۇنى قولغا چۈشۈرۈش قەستىدە بوپتۇ. بايۋەچچە بىر كىتابتىن: «كىمكى گۆھەر تۇغىدىغان توخۇنىڭ بېشىنى يېسە پادىشاھ، قانىتىنى يېسە ۋەزىر بولىدۇ» دېگەن گەپنى كۆرگەنىكەن.

بايۋەچچە شۇ توخۇنى يېيىش ئۈچۈن ئۇتۇنچىنىڭ خوتۇنىنى ئازدۇرۇشقا باشلاپتۇ. ئۇتۇنچىنىڭ خوتۇنى ياش ئىكەن، ئۇنىڭ ئۈستىگە پۇلى كۆپىيىپ، قېرى ئۇتۇنچىدىن كۆرە ياش يىگىتلەر بىلەن كەيپ - ساپا قىلىش نىيىتىگە كەلگەنىكەن. خوتۇنىنىڭ بۇ نىيىتى بايۋەچچىگە تازا ئەپ كەپتۇ. ئاخىر بايۋەچچە بۇ خوتۇن بىلەن يېقىنلىشىپتۇ، لېكىن ئۇتۇنچىنىڭ ئۆيدە بولۇشى بايۋەچچىنىڭ ھېلىقى توخۇنى يېيىش قەستىگە يار بەرمەپتۇ. بىر كۈنى ئۇتۇنچىنىڭ خوتۇنى بايۋەچچىنىڭ بەرگەن مەسلىھەتى بويىچە ئېرىگە:

— ئەمدى، تەڭرى

شۇنچە كۆپ دۇنيا بەرگەندىن كېيىن شۇنىڭ شۇكرانىسىغا بىر ھەج قىلىپ كەلسىلە، ــ دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ.

ئۇتۇنچى ئويلاپ قارىغۇدەك بولسا، خوتۇنىنىڭ بۇ مەسلىھەتى دۇرۇس. ئىككىلىنىپ ئولتۇرماي جابدۇنۇپ ھەرەمگە كېتىپتۇ. ھىيلىگەر بايۋەچچە بىلەن خوتۇن ئۇڭچە قالغاندىن كېيىن، خالىغىنىنى قىلىشقا باشلاپتۇ.

بايۋەچچە بىر كۈنى بۇ خوتۇنغا:

ــ ئەگەر مېنى رازى قىلمەن، ئۆمۈرلۈك ئاشنا قىلىمەن دېسىڭىز توخۇيىڭىزنى سويۇپ، بېشى بىلەن قانىتىنى ماڭا يېگۈزۈڭ. ئەگەر ماقۇل بولمىسىڭىز، ماڭا قىلمايسىز، ئۆزىڭىزگە قىلىسىز، ــ دەپ قورقۇتۇپتۇ.

بۇنى ئاڭلىغان خوتۇن ئالدىدا غەمگە پېتىپتۇ: بۇ شەرتنى ئورۇنداش قىيىن، ئورۇندىماسلىق ئاندىن قىيىن. ئاخىر بايۋەچچىدىن ئايرىلىپ قېلىشتىن ئەندىشە قىلىپ، «مەيلى ئۆلتۈرسەم ئۆلتۈرەي، دۇنيامۇ كۆپىيىپ قالدىغۇ» دېگەن يەرگە كەپتۇ ـ دە، توخۇنى سويۇپ، بايۋەچچىنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ.

ئۇتۇنچىنىڭ خوتۇنى ئېرى ھەرەمگە كەتكەندىن كېيىن بىر قۇلمۇ سېتىۋالغانىكەن. ئۇ توخۇنى قازانغا سېلىپ، قۇلغا ئوت قالىغۇزۇپ، ئۆزى سارايدا بوپتۇ.

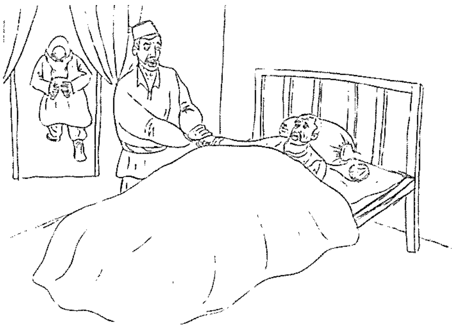

بىر ۋاقىتلاردىن كېيىن، ئىككى بالىسى مەك-

ئۇيغۇر كىتاب تورى ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىنى ئامبىرى
uyghurkitap.com

تەپتىن قايتىپ كەلسە، قازاندا بىر نەرسە قايناۋاتقان، قورسىقى ئېچىپ تۇرغان باللار تۇۋاقنى ئېچىپ قارىسا، قازاندا توخۇ گۆ-شى تۇرغان. دەررۇ توخۇنىڭ بېشىنى، ئوڭ قانىتىنى يەپتۇ، سول قانىتىنى بولسا قولغا بېرىپتۇ.

بىر چاغدا خوتۇن چىقىپ قازاندا قالغان گۆشلەرنى تاۋاققا ئېلىپ، بايۋەچچىنىڭ ئالدىغا ئەكىرىپتۇ. بايۋەچچە قارىسا توخۇ-نىڭ بېشى بىلەن قانىتى يوق. ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ:

— قېنى بۇنىڭ بېشى بىلەن قانىتى؟! بېشى بىلەن قانىتى بولمىسا، نېمە قىلىمەن بۇنى؟! ئاچىقىپ ئىتقا تاشلاپ بېرىڭ! — دەپتۇ.

ھەيران بولغان خوتۇن دەررۇ چىقىپ قولىدىن سوراپتۇ. ئۇ:

— يېڭىراقتا ئىككى ئوغۇللىرى كېلىپ بېشى بىلەن قانى-تىنى يەپ كەتتى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ.

بۇنى ئۇققان بايۋەچچە بەك تېرىكىپتۇ. كېيىن ئۆز - ئۆزىد-گە: «توختا، كىتابتا ئەگەر ئۇنداق قىلالمىسا، شۇنىڭ بېشى بىلەن قانىتىنى يېگەن ئادەمنىڭ يۈرىكىنى يېسىمۇ بولىدۇ. دېگەنىكەن. ھېلىمۇ بولسا شۇنداق قىلاي» دەپتۇ - دە، خوتۇنغا:

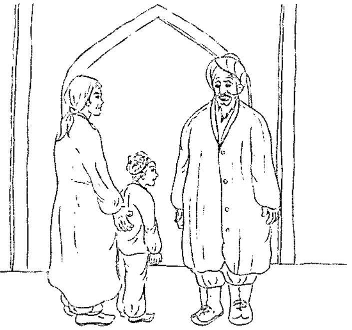

— ئۇنداق بولسا شۇ ئىككى بالىڭىزنى ئۆلتۈ-رۈپ، يۈرىكىنى ماڭا يېگۈ-زۈڭ. ئەگەر ئۇنداق قىلمىس-ڭىز چاتاق، — دەپ شەرت قويۇپتۇ. ئىلاجسىز قالغان

خوتۇن ئاخىر بۇنىڭغىمۇ كۆنۈپتۇ. دەررۇ قۇلىغا:

ــــ سەن بېرىپ، ئىككى بالامنى شەھەرنىڭ سىرتىدىكى بىر چۆلگە ئېلىپ چىقىپ ئۆلتۈرۈپ، يۈرىكىنى ئېلىپ كەل. ئەگەر مۇشۇ ئىشنى ئورۇندىساڭ قۇللۇقتىن ئازاد قىلىمەن، بولمىسا ئۆزۈڭنى ئۆلتۈرىمەن! ــــ دەپتۇ.

قۇل «ماقۇل» دەپ، ئىككى بالىنى باشلاپ، شەھەرنىڭ سىر-تىدىكى بىر چۆللۈككە ئاپىرىپتۇ، باللار ھەيران بولۇپ سوراپتۇ:

ــــ بىزنى نەگە ئاپىرىسەن؟ نېمە قىلىسەن؟

قۇل باللارغا ئانىسىنىڭ تاپشۇرۇقىنى ئېيتىپ بېرىپتۇ-دە، ئۆزىنىڭ شۇ يەردە كۆڭلى بۇزۇلۇپتۇ. ئىچىدە: بۇ باللاردا نېمە گۇناھ بار؟ مەيلى، قۇللۇقتىن ئازاد قىلمىسىمۇ قىلمىسۇن، ئۆلتۈرسىمۇ مېنى ئۆلتۈرسۇن، بۇ ياش باللار كۈننىڭ سىرىقىد-نى كۆرسۇن، دەپ ئويلاپتۇ-دە، كۆڭلىدىكىنى باللارغا ئېيى-تىپتۇ. باللار:

ــــ ئۇنداق بولسا، سەنمۇ بىكاردىن-بىكار ئۆلۈپ كەتمە، ئىككى كۈچۈك تاپايلى، شۇنى ئۆلتۈرۈپ يۈرىكىنى ئاپىرىپ بەر-سەڭ، سەنمۇ قۇتۇلىسەن، ــــ دەپتۇ.

قۇلمۇ ماقۇل بوپتۇ. ئۇچەيلەن ئىككى كۈچۈكنى تېپىپ ئۆلتۈرۈپتۇ، قۇل ئىككى كۈچۈكنىڭ يۈرىكد-نى ئېلىپ قايتىپ كېتىپ-تۇ. ئىككى بالا: «بىز ئەمدى

ئۆيىمىزنى ئۇنتايلى، مۇشۇ كۆرۈنگەن تاغقا قاراپ ماڭايلى، باشقا بىر يۇرتقا بېرىپ جېنىمىزنى جان ئېتەيلى» دەپ يولغا راۋان بوپتۇ.

ئاكا ـ ئۇكا ئىككىسى يول يۈرۈپ، يۈرگەندىمۇ مول يۈرۈپ، چۆللۈكلەرنى بېسىپ نەچچە تاغلارنى ئېشىپ، ئىككى ئاچا يولنىڭ ئاغزىغا كېلىپ توختاپتۇ. قارىسا بىر يولدا «بارسا كېلەر»، يەنە بىرسىدە «بارسا كەلمەس» دېگەن خەت يېزىلغان تاختاي تۇرغۇدەك. ھەر ئىككىسى بېشىمىزغا كەلگەننى كۆرەيلى دېيىشىپ، كىچىكى «بارسا كەلمەس»، چوڭى «بارسا كېلەر» دېگەن يولغا چۈشۈپ مېڭىپتۇ.

ئاكىسى بىر قانچە ئاي جاپالىق يوللارنى بېسىپ، بىر شەھەرگە كېلىپ قاپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، شەھەردە ئادەم دېدارى يوق، ھەممىلا ئادەم شەھەرنىڭ سىرتىغا چىقىپ كەتكەن. بۇنىڭ سەۋەبىنى بىلىش ئۈچۈن بالىمۇ شەھەرنىڭ سىرتىغا چىقىپتۇ. ئەتراپقا نەزەر سالسا، كەڭ تۈزلەڭلىكتە مىغ ـ مىغ ئادەم ئاسمانغا قارىشىپ تۇرغان. بالا ئاسمانغا قارىسا، بىر قۇش ئادەملەرنىڭ بېشىدا ئايلىنىپ ئۇچۇپ يۈرگۈدەك. ئادەملەرنىڭ بەزىسى قوللىرىدا ئۆپكە، بېغىرغا ئوخشاش نەرسىلەرنى پۇلاڭلىتىپ، قۇشقا قاراپ «يەھ ـ يەھ» دېيىشىۋاتقان. بالا ھەيران بولۇپ، سۈرۈشتۈرۈپ بۇ ئىشنىڭ تېگى ـ تەكتىنى

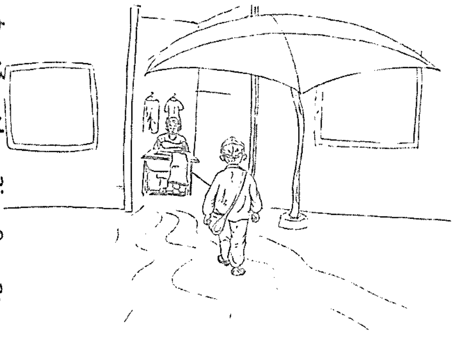

چۈشىنىپتۇ: بۇ شەھەرنىڭ پادىشاھى يېقىندا ئۆلگەنىكەن، لېكىن ئۇنىڭ پادىشاھلىققا ۋارىسلىق قىلىدىغان بىرمۇ پەرزەنتى يوق بولغانلىقى ئۈچۈن، پادىشاھ ئۆلەر ۋاقتىدا: «سارىيىمدىكى بەخت قۇشىنى ئۇچۇرۇڭلار، قۇش كىمنىڭ بېشىغا قونسا، شۇ پادىشاھ بولسۇن» دەپ ۋەسىيەت قىلغانىكەن. بۈگۈن بولسا پادىشاھنىڭ شۇ ۋەسىيىتى بويىچە قۇشنى ئۇچۇرۇپ، ھەر كىم ئۆز بەختىنى سىناش ئۈچۈن بۇياققا چىققانىكەن.

بالا بىر چاغدا ئاسمانغا قارىسا قۇش ئۇنىڭغا قاراپ شۇڭغۇپ كېلىۋاتقان. ئادەملەر قۇشنى نەگە قوناركىن دەپ، كۆزىنى ئۇزمەي قاراپ تۇرۇپتۇ. قۇش شۇڭغۇپ كەلگەن پېتى بالىنىڭ بېشىغا قو-نۇپتۇ. بالا «پادىشاھلىقنى مەن قىلماي» دەپ قۇشنى بېشىدىن ئې-لىپ ئۇچۇرۇۋېتىپتۇ. باشقىلار بالىغا ھەيران بوپتۇ. ھېلىقى قۇش ئايلىنىپ كېلىپ ئۇنىڭ بېشىغا يەنە قونۇپتۇ. بالا يەنە ئۇ-چۇرۇۋېتىپتۇ. ئۈچىنچى قېتىم يەنە كېلىپ قونغاندا، كىشىلەر بالىنى مۇبارەكلەپ، ئۇنىمىغىنىغا قويماي پادىشاھلىققا ئولتۇر-غۇزۇپتۇ.

بۇ ئىش مۇشۇ يەردە تۇرۇپ تۇرسۇن. بىز ئەمدى گەپنى ئۇ-نىڭ ئىنىسىدىن ئاڭلايلى:

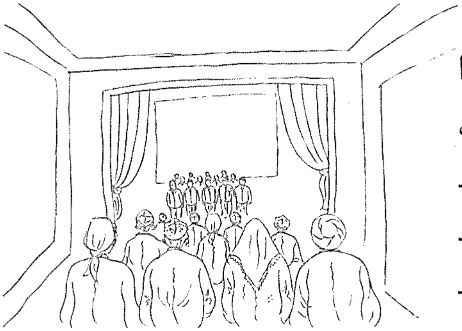

ئىنىسى ھېلىقى «بارسا كەلمەس» يولغا مېڭىپ، ئاۋۋال قېلىن بىر جاڭگال-نىڭ ئىچىگە كىرىپتۇ، ئۇ-نىڭدىن چىقىپ بىر قۇر-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

قۇنچلۇق تاغنىڭ ئىچىگە كىرىپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، ئۇنىڭ ئالدىدىلا بىر يەردىن قىپقىزىل ئوت كۆتۈرۈلۈپ، كېيىن شۇ ئوت چىققان يەردىن بىر نەرسە ئۇنى دەم تارتىپتۇ. بالا بوراندا ئۇچقان قامغاقتەك دومىلاپ بىر غارنىڭ ئاغزىغا كېلىپ قاپتۇ. ئۇ ئىسىدىنى يىغىپ شۇنداق قارىسا، ئالدىدا بېشى داش قازاندەك، يوغانلىقى قېرى توغراقتەك، ئۇزۇنلۇقى قىرىق غۇلاچ كېلىدىغان بىر ئەجدىها تۇرغىدەك. ئەجدىها شۇ زامان قوزغىلىپ، تاغ باغرىدىكى ئۆيدەك بىر تاشنى يۆتكىگەنىكەن، ئۇ يەردىن بىر غار ئېچىلىپتۇ، ئەجدىها بالىنى ھەيدەپ غارنىڭ ئىچىگە ئەكىرىپتۇ. بالا كىرىپ قارىسا، غارنىڭ ئىچى تۈرلۈك جان ـ جانىۋار ۋە ئادەملەر بىلەن تولغان. ئەسلىدە بۇلار ئەجدىھانىڭ يەيدىغان ئوزۇقلىرى ئىكەن. ئەجدىها ھەر ھەپتىدە بىر قېتىم ئوۋغا چىقىپ يۈزلەپ جان ـ جانىۋارلارنى ۋە ئالدىغا ئۇچرىغان ئادەملەرنى دەم تارتىپ، مۇشۇ يەرگە ئەكىرىدىكەن. قورسىقى ئاچقاندا بولسا بىر چەتتىن كاۋاپ قىلىپ يەيدىكەن. بالا بۇ ئەھۋالنى ئۇقۇپ قۇتۇلۇشنىڭ كويىغا چۈشۈپتۇ. ئۇنىڭ يېنىدا خەنجىرى بارىكەن. ئۇ خەنجەر بىلەن غارنىڭ بىر چېتىنى تېشىشكە باشلاپتۇ.

بىر چاغدا ئەجدىها غارنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ، ئون غۇلاچ كېلىدىغان تۆمۈر زىخنى غارنىڭ ئىچىگە كىرگۈزۈپ، ئىلىنغاننى زىخقا سانجىپ، كاۋاپ قىلىپ

يېگىلى تۇرۇپتۇ. بالا ئادەملەر بىلەن بىللە غارنىڭ ئەڭ چەت بۇ-لۇڭىغا بېرىۋاپتۇ. ئەجدىھا بىر نۆۋەتتە بەش ـ ئالتە قېتىم شۇنداق قىلىپ كاۋاپقا تويغاندىن كېيىن، غارنىڭ ئاغزىنى ھېلى-قى يوغان تاش بىلەن يېپىپ قويۇپ، ئۆزى شۇ تاشقا بېشىنى قو-يۇپ ئۇيقۇغا كېتىپتۇ.

ئەجدىھا بىر ئۇخلىغاندا ئۈچ كېچە ـ كۈندۈز ئۇخلايدىكەن. بالا ئەجدىھانىڭ ئۇخلىغانلىقىدىن پايدىلىنىپ، غارنى تېشىشنى داۋام قىلىپتۇ. ئىككى كېچە ـ كۈندۈز دېگەندە ئاران ئادەم پاتقۇ-دەك تۆشۈكنى تېشىپ، سىرتقا چىقىپ قارىسا، ئەجدىھا ئۇيقۇغا غەرق بولۇپ كەتكەن. بىر تەرەپكە قارىسا، ئەجدىھانىڭ كاۋاپ پى-شۇرىدىغان زىخى ئوتتا قىپقىزىل بولۇپ تاۋلىنىپ تۇرۇپتۇ. بالا چەبدەسلىك بىلەن ھېلىقى زىخنىڭ سېپىدىن تۇتۇپ، ئوتتىن كۆتۈرۈۋېلىپ، ئەجدىھانىڭ مېڭىسىگە تىققانىكەن، ئەجدىھانىڭ مېڭىسى ۋاژ ـ ۋۇژ قىلىپ كۆيۈشكە باشلاپتۇ. ئەجدىھا جان ئاچ-چىقىدا بىر تولغىنىپتۇ ـ دە، ھايال قالماي ئۆلۈپتۇ. بالا غار ئى-چىدىكى ئادەملەرنى ۋە جان ـ جانىۋارلارنى قۇتۇلدۇرۇپتۇ.

بالا يەنە يولغا راۋان بولۇپتۇ. يولدا كېتىۋاتسا ئالدىغا ئۈچ

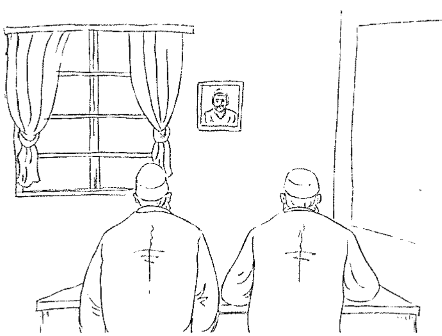

قاراقچى ئۇچراپتۇ. ئۇلار بىر پادىشاھنىڭ كۆھىقاپتىن ئالدۇرۇپ كېلىۋاتقان ئۈچ ئېسىل نەرسىسىنى بۇلىغا-نىكەن. ئۇنىڭ بىرسى ئۇ-چىدىغان گىلەم، يەنە بىرسى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

مىنىسە دۈلدۈل، دەرياغا قويسا كۆۋرۈك بولىدىغان ھاسا، يەنە بىرسى تۇماق بولۇپ، كىمىكى ئۇنى كىيىۋالسا ھېچكىمگە كۆرۈن-مەيدىكەن. ئۈچ قاراقچى بۇ نەرسىلەرنى بۆلۈشەلمەي دە تالاشتا تۇرغانىنىڭ ئۈستىگە كېلىپ قالغان بالىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭدىن ھېلىقى نەرسىلەرنى بۆلۈپ بېرىشنى ئۆتۈنۈپتۇ. بالا رازىلىق بې-رىپ مۇنداق دەپتۇ:

— بىرىنچى ماڭا ئوقيارىڭلارنى بېرىڭلار، مەن ئۈچ تەرەپكە قارىتىپ ئۈچ ئوق ئۈزىمەن، ھەر بىرىڭلار بىرىنى تېپىپ كېلى-سىلەر، كىم بۇرۇن تېپىپ كەلسە، گىلەمنى شۇ ئالىدۇ. ئىككىن-چى قېتىم تېپىپ كەلگىنى ھاسىنى، ئۈچىنچى قېتىم تېپىپ كەلگىنى تۇماقنى ئالسۇن، بولامدۇ؟

— بولىدۇ، — دەپتۇ قاراقچىلار.

بالا ئوقيانى ئېلىپ ئۈچ تەرەپكە قارىتىپ ئۈچ ئوق ئۈزۈپتۇ. ئۈچ قاراقچى ئوققا قاراپ يۈگۈرۈپ كېتىپتۇ. بالا شۇ زامان ھې-لىقى تۇماقنى باشقا كىيىپ، ھاسىنى قولغا ئېلىپ، گىلەمگە چۈشۈپ «ئۇچ گىلەم» دەپتۇ. گىلەم ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ، بالا كۆرسەتكەن تەرەپكە قاراپ ئۇچۇپتۇ. ئۈچ قاراقچى لېۋىنى چىشلەپ قاپتۇ.

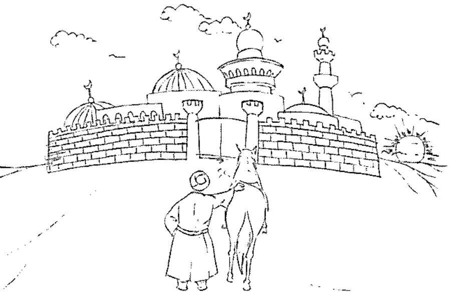

بالا ئۇچۇپ بىر يەرگە كېلىپ تۆۋەنگە قارىغۇدەك بولسا، چىرايلىق بىر باغ كۆرۈنۈپتۇ. بالىنىڭ مۇشۇ باغدا ئولتۇرۇپ بىردەم ئارام

ئالغۇسى كەپتۇ ـ دە، «چۈش گىلەم!» دەپتۇ، گىلەم باغ ئىچىدىكى بىر چىمەنزارلىققا چۈشۈپتۇ.

بۇ باغ مۇشۇ يۇرتتىكى پادىشاھنىڭ قىزىنىڭ كۆڭۈل ئاچىدىغان جايى ئىكەن. شۇ كۈنى باغقا پادىشاھنىڭ قىزى سەيلىگە چىققانىكەن. بالىنىڭ گىلەم بىلەن بۇ يەرگە ئۇچۇپ چۈشۈشى مەلىكىنىڭ كېنىزەكلىرىنى مېۋە ئۈزۈپ كېلىشكە بۇيرۇۋېتىپ، ئۆزى ئارام ئېلىش ئۈچۈن ھېلىقى چىمەنزارلىققا كېلىپ تۇرۇشىغا توغرا كەپتۇ. مەلىكە بۇ گىلەمنىڭ كارامىتىگە ھەيران بوپتۇ. ئىشقىلىپ مۇشۇ گىلەمنى قولغا چۈشۈرۈشنىڭ كويىغا چۈشۈپتۇ ـ دە، دەررۇ ئۆزىنى بالىغا ئاشىق قىلىپ كۆرسىتىپتۇ. تۈرلۈك شېرىن سۆزلەر بىلەن بالىنى ئالداشقا باشلاپتۇ. ئاي دېسە ئاي ئەمەس، كۈن دېسە كۈن ئەمەس مەلىكىنىڭ تۈرلۈك شېرىن ـ شېكەر سۆزلىرىگە ئىشەنگەن بالا ئۇنى ئۆزىنىڭ يارى قىلىش قارارىغا كەپتۇ، بالىنى ئالدىيالىغىنىغا خوشال بولغان مەلىكە بۇ گىلەمنى قانداق قىلىپ قولغا چۈشۈرۈشنىڭ چارىسىنى ئىزلەپ: «گىلەمنى بۇ يەردىلا ئېلىۋالغىلى بولماس، بالا بىلەن گىلەمگە ئولتۇرۇپ بىر چۆللۈككە باراي، شۇ يەردە بالىنى قالدۇرۇپ، ئۆزۈم گىلەمگە ئولتۇراي ـ دە، ئۇچۇپ ئۆيۈمگە راۋان بولاي، دەپ ئويلاپتۇ.

ــ ئۇنداق بولسا ئىككىمىز بىللە ئۇچۇپ چىقىپ، چەت ـ ياقىلارنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

سەيلى قىلىپ كېلەيلى، ــ دەپتۇ قىز.

مەلىكىنىڭ قورسىقىدىكى ھېيلىنى ئۇقمىغان بالا:

ــ بوپتۇ ئولتۇرۇڭ، سىزنى ئوينىتىپ كېلەي، ــ دەپ مەلىكىنى ئولتۇرغۇزۇپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپتۇ. بۇلار ئۇچۇپ بىردەمدىلا بىر چۆل ــ جەزىرىگە بېرىپ قاپتۇ. بالا ئاۋۋال گىلەمدىن چۈشۈپتۇ، ئۇنىڭ ئىستىراھەتكە ئولتۇرۇپ قالغىنىدىن پايدىلىنىپ، مەلىكە «ئۇچ گىلەم!» دەپلا ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپ ئۆيىگە راۋان بوپتۇ.

بۇنى كۆرگەن بالا دەررۇ ھېلىقى تۇمىقىنى كىيىپ، ھاسىنى دولدۇل قىلىپ مىنىپ ئارقىدىن قوغلاپتۇ. قىزمۇ ئۆيىگە يېتىپ بېرىپ گىلەمدىن چۈشەي دېيىشىگە بالا يېتىپ كېلىپ سەكرەپ گىلەمگە چىقىپتۇ ــ دە، «ئۇچ گىلەم!» دەپتىكەن، گىلەم يەنە كۆتۈرۈلۈپتۇ. چۈشۈشكە ئۈمىتلۈپ تۇرغان قىز يەرگە تىك مۈللاق چۈشۈپتۇ. بالا ئۇچقان پېتى ئاكىسىنى ئىزلەپ ئاخىرى ئۇ تۇرغان يۇرتقا چۈشۈپتۇ. ئۇنىڭ بۇ شەھەرگە كەلگەن كۈنى ئاكىسىنىڭ يېڭى پادىشاھ بولغان ۋاقتىغا توغرا كەپتۇ. ئاكىسىنىڭ پادىشاھلىقى ئۇلارنىڭ ئۆزلىرى تۇغۇلۇپ ئۆسكەن يۇرتلاردىن بىر قانچىسىنىڭ ئۇستىدىكى پادىشاھلىق ئىكەن. ئاكىسى ئۇكىسى بىلەن كۆرۈشۈپ، ھال ــ ئەھۋال سورۇشۇپ، شۇ يەردە ئۇنى ئۆزىگە ئوڭ قول ۋەزىر قىلىپ تەيىنلەپ،

تۇ.

ئاردىن بىر قانچە كۈن ئۆتۈپ، ئاكا ـ ئۇكا ئىككىسى ئۆز ئۆيىنى ئەسلىشىپتۇ. قارا كۆڭۈل ئانىسىنىڭ نىمە قىلىۋاتقانلىقىنى، سادىدا دادىسىنىڭ نىمە ھاللارنى كەچۈرۈۋاتقانلىقىنى ئويلاپ، ئاخىرى ئۆزلىرى بىر بېرىپ كېلىش قارارىغا كەپتۇ.

ئەمدى ئۇلارنىڭ ئۆي ئىچىدىن گەپ ئاڭلايلى:

ئانىسى ھېلىقى قول ئاپىرىپ بەرگەن ئىككى كۈچۈكنىڭ يۈركىنى بايۋەچچىگە بېرىپتۇ. خوتۇن قولنى ئازاد قىلىۋېتىپتۇ. ئاردىن بىر قانچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، ھېلىقى بايۋەچچە بىر چۈش كۆرۈپتۇ، چۈشىدە، ھېلىقى يېگەن يۈرەك ئادەمنىڭ ئەمەس، ئىتنىڭ يۈركى ئىكەنلىكى مەلۇم بوپتۇ، ئۇ تىت ـ تىت بولۇپ، ئۆز گۆشىنى ئۆزى يېگۈدەك بوپتۇ. ئۆزىنىڭ يامان ھەۋسىدىن ياخشىلىق تاپالمىغان خوتۇنمۇ سەرسانلىقتا قاپتۇ.

كۈنلەردىن بىر كۈنى ئېرى ھەرەمدىن قايتىپ كەپتۇ.

خوتۇنى ئۇنىڭ ئالدىغا يىغلاپ چىقىپ:

ـــ سىلى كەتكەندىن كېيىن ئىككى بالام بىلەن گۆھەر تۇغىدىغان توخۇ ئۆلۈپ كەتتى، ـــ دەپ هازا ئېچىپتۇ. ئېرىمۇ يىغلاپتۇ، قاقشاپتۇ. ئاخىر: «قانداق قىلىمىز، تەقدىرگە نىمە چارە، تەقدىرگە تەن بەرگۈلۈك» دەپ ئۆزىگە تەسەللى بېرىپتۇ.

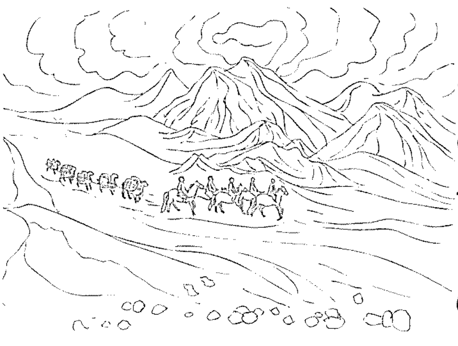

ئاردىن بىر مەزگىل

ئۇيغۇر كىتاب تورى
uyghurkitap.com

ئۆتكەندە، ئۇلارنىڭ ھويلىسىغا بىر گىلەم ئۇچۇپ چۈشۈپتۇ. قا-رىسا، ئۇنىڭ ئۈستىدىن پادىشاھلىق كىيىملىرى بىلەن بېزەلگەن ئۆزلىرىنىڭ ئىككى ئوغلى چۈشۈپ كېلىۋاتقۇدەك، بۇنى كۆرۈپ بوۋاي:

— ۋاي باللىرىم! — دەپ قۇچاقلاپ يىغلاپ كۆرۈشۈپتۇ. ئا-نىسى بولسا نېمە قىلىشىنى بىلمەي تەمتىرەپ قاپتۇ.

باللار دادىسىغا بولغان ئەھۋاللارنى، ئانىسىنىڭ قارا كۆ-ڭۈللۈك بىلەن قىلغان ئىشلىرىنى، ئۆزلىرىنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن ئىشلارنى بىر - بىرلەپ ئېيتىپ بەرگەندىن كېيىن، بوۋاي ئاچ-چىقىغا بەس كېلەلمەي خوتۇنىنى ئەھلى جامائەت ئالدىدا تاش بوران قىلغۇزۇپ كۆزدىن يوق قىپتۇ.

باللار دادىسىنى پادىشاھلىققا تەكلىپ قىلغانىكەن، بوۋاي:

— بۇ ئىش سىلەرگە لايىق. مەن قېرى ئادەمنىڭ قولىدىن بۇ ئىش كەلمەيدۇ، — دەپ پادىشاھ بولغىلى زادى ئۇنىماپتۇ. با-لىلار ئاخىر ئاتىسىنى ئېلىپ قايتىپتۇ. ھېلىقى بايۋەچچىنى ئۆ-مۈرلۈك زىندانغا تاشلاپ، ئۆزلىرىنى ئۆلۈمدىن ئازاد قىلىشقەتكەن ھېلىقى قۇلنى سول قول ۋەزىر قىلىشىپتۇ.

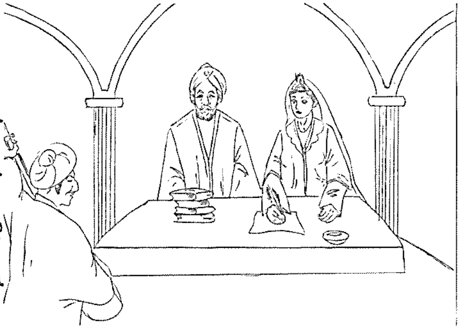

بىلقۇتجان يىغلىقى خېلىلا كۆپ بولغان بۇ چۆ-چەكنى قىزىقىپ ئاڭلىغان بولسىمۇ، كۆڭۈل يېرىم قى-لىدىغان مەزمۇنلار خېلى

كۆپ بولغاچقا، غىنىڭ قىلماي تۈگۈلۈپ ئولتۇرۇۋالغان ئىدى.
مۆھتەرەم بوۋاي ئۇنى بىرنەچچە قېتىم سۆزلەشكە دەۋەت قىلغاندىن كېيىن:
— بوۋا، گۆھەر تۈغىدىغان توخۇ ھەققىدىكى چۆچەكنىڭ باش قىسمى ھەققەتەن قىزىقارلىق ۋە يېڭى ئىكەن، بەك قىزىقىپ ئاڭلىدىم. ئۇنىڭدىن كېيىنكى ۋەقەلەرگە كەلسەك، ئوتتۇنچى بوۋاينىڭ خوتۇنىنىڭ بوۋايغا، بالىلىرىغا يۈزسىزلىك قىلىشى ۋە بۇنىڭ بىلەنلا چەكلىنىپ قالماي ئۇلارغا قەست قىلىشى مېنىڭ يۈرىكىمنى ئېزىۋەتتى. جاھاندا مۇشۇنداقمۇ رەزىل ئانىلار بولامدۇ؟ دېگەن ئوي بىلەن پۇچۇلۇنۇپ ئولتۇرۇپ قالدىم، — دېدى.
مۆھتەرەم بوۋاي كۈلۈپ تۇرۇپ ئۇنىڭغا تەسەللى بەردى:
— ھەي ئەقىللىق بالام! شۇ نەرسە ئېسىڭدە بولسۇنكى، دۇنيادا ئەنە شۇنداق رەزىل ئانىلارمۇ تېپىلىپ قالىدۇ، ئۇلارنىڭ رەزىللىكلىرى ئاخىر ئەل - يۇرت ئارىسىدا ئاشكارا بولۇپ، پاجىئەلىك ئاقىۋەتكە قالىدۇ ۋە كىشىلەرگە ئىبرەت بولىدۇ. بۇ چۆچەكنىڭ مەزمۇنى خۇددى «بۇيرۇغان ئالار، ئالدىرىغان قالار» دېگەن ھېكمەتتىكىدەك بولدى. ھېلىقى بايۋەچچە بىلەن خوتۇن ئالدىرىغانىدى، ئۇلارغا شاھلىق، مەرتىۋە نېسىپ بولمىدى، بالىلارنىڭ تەلىيى بار ئىكەن، ئۇلارغا نېسىپ بولۇۋىدى، ئۇلار پادىشاھ، ۋەزىر بولۇپ سەلتەنەت سۈرۈپ

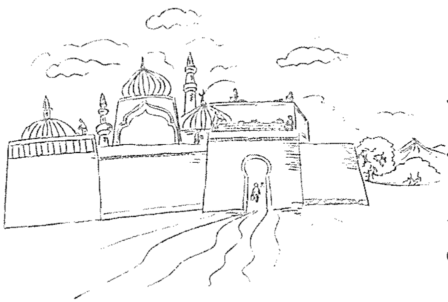

ئۇيغۇر كىتاب تورىبېكىتى
www.uyghurkitap.com

دۇنيادىن ئۆتتى. رەزىل ئانا بىلەن يامان نىيەتلىك بايۋەچچە تېپ-
گىشلىك جازاسىنى تارتتى...

— گۆھەر تۇغىدىغان توخۇنىڭ خىسلىتى ئۆلۈشى بىلەنلا
يوق بولۇپ كېتەمدۇ؟ — دېدى بىلقۇتجان.

— شۇنداق، ئۇلار بايلىقنىڭ مەنبەسى بولغان خىسلەتلىك
توخۇنى ئۆلتۈرۈپ ئۇنىڭ خىسلىتىنى يوق قىلدى، بۇ خىسلەت
توخۇنىڭ بېشى بىلەن قانىتىنىڭ گۆشىنى يەۋالغان ئىككى بالىغا
نېسىپ بولدى...

بىلقۇتجان بىر دەم ئويغا چۆكۈپ ئولتۇرغاندىن كېيىن، تېپ-
مىنى يۆتكەش قارارىغا كەلگەندەك:

— بوۋا - بوۋا...! ماڭا يەنە بىر چۆچەك ئېيتىپ بېرىڭە،
تازا قىزىقلىرىدىن بولسۇن! — دېدى.

— ماقۇل - ماقۇل... مەن ساڭا ئەمدى «قايىنا چۆگۈن»نى
ئېيتىپ بېرەي، — دېدى مۆھتەرەم بوۋاي ۋە چۆچەكنى باشلاپ
كەتتى.

قايىنا چۆگۈن

رىۋايەتلەرگە قارىغاندا، بۇرۇنقى زاماندا بىر قېرى دېھقان يا-شايدىكەن، ئۇنىڭ مايسىخان ئاتلىق ئەمگەكچان ھەم چىرايلىق بىر قىزى بار ئىكەن. مەھەللىدىكى ياش يىگىتلەرنىڭ ھەممىسى مايسىخاننى ياخشى كۆرىدىكەن، ئەمما مايسىخان زېمىندار مامۇت-نىڭكىدە يىللىقچى بولۇپ ئىشلەيدىغان قۇرباننى يارىتىدىكەن. قىز ھەر دائىم قۇرباننىڭ قوي باققان يېرىگە بېرىپ ياردەملىشى-دىكەن ھەم ئۇنىڭغا نەي چالدۇرىدىكەن. قۇربانمۇ «توي قىلغۇدەك پۇل تاپسام، سېنىڭ بىلەن توي قىلاتتىم» دەيدىكەن.

بىر كۈنى قۇربان ئىشلىگەن ئىشى ئۈچۈن زېمىندار مامۇت-تىن پۇل سورىغانىكەن، ئۇ «مەندە تېخى ھېسابلاشقۇدەك پۇلۇڭ يوق» دەپتۇ. شۇنداق قىلىپ، ئاخىر قۇربان يۇرتىدىن ۋە مايسى-خاندىن ۋاقىتلىق ئايرىلىپ، پۇل تېپىشنىڭ باشقا ئامالىنى ئىز-

دەشنى قارار قىپتۇ، لېكىن ئۇ زامانلاردا ھەممە نەرسە ئەمەلدارلار بىلەن زې-مىندارلار قولىدا ئىكەن. كەمبەغەللەرنىڭ پۇل تېپى-شىغا ئامال يوق ئىكەن.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
uyghurkitap.com

شۇڭا، قۇربان ئۈچ يىل مۇساپىر بولۇپ يۈرۈپ، پۇل تۇرماق ئىشـمۇ تاپالماپتۇ.

كۈنلەرنىڭ بىرىدە، قۇربان سەپەردە كېتىۋېتىپ، بىر ئاقساقال بوۋايغا ئۇچراپ قاپتۇ. بوۋاي تاماق يېمىگەنلىكىنى، قورسىقى ئېچىپ ماغدۇرسىزلىنىپ كېتىۋاتقانلىقىنى ئېيتىپ، ئۇنىڭدىن نان سوراپتۇ. قۇربان ئۆزىگە ئوخشاش جاپا ـ مۇشەققەت چەككەن كىشىنى كۆرسە چىداپ تۇرالماي غەمخورلۇق قىلىدىكەن. شۇڭا خۇرجۇنىدىكى ناندىن بىر ئاز ئېلىپ بوۋايغا بېرىپتۇ. بوۋاي يەپ بولۇپ يەنە سوراپتىكەن، قۇربان ئۆزىنىڭ ياش ئىكەنلىكىنى، بوۋايغا قارىغاندا چىداملىقلىقىنى ئويلاپ ناننىڭ ھەممىسىنى بوۋايغا بېرىۋېتىپتۇ. بوۋاي قورسىقىنى تويغۇزۇۋالغاندىن كېيىن قۇربانغا چۆگۈننى بېرىپ، سۇ ئەكىلىشكە بۇيرۇپتۇ ۋە:

— يىگىت، سۇ ئېلىشتا چۆگۈننىڭ قاپقىقىنى ئېچىشنى، ئۆيلەنگەندىن كېيىن ئەمگەك قىلىشنى ئۇنۇتما، — دەپتۇ.

قۇربان ئېرىنمەستىن ھەم يىراق دېمەستىن بىر چۆگۈن سۇ ئەكىلىپ بېرىپتۇ. بوۋاي سۇنى ئىچىپ بولۇپ يەنە بۇيرۇپتۇ، قۇربان قورسىقىنىڭ ئاچلىقىغا قارىماستىن يەنە مېڭىپتۇ، بۇ چاغدا بوۋاي چاقىرىۋېلىپ:

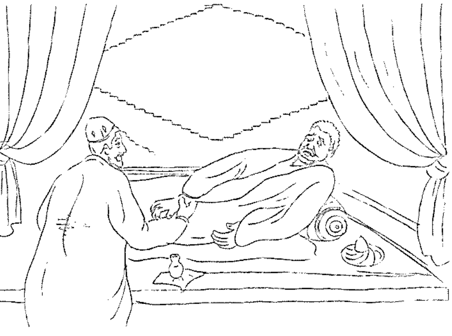

— ئاق كۆڭۈل يىگىت، سېنىڭ نېمىگە ھاجىتىڭ چۈشسە، شۇنى چۆگۈندىن «قاينا چۆگۈن» دەپ سورىساڭ بېرىدۇ، ھاجەت بولمىـ

غان نەرسىنى سورىما، ـــ دەپتۇ.

قۇربان سۇنى ئەكەلسە بوۋاي يوق. «بۇ ئەجەب ئىشقۇ؟!» دەپ هاڭ ـ تاڭ بولۇپ قاپتۇ قۇربان. شۇنىڭ بىلەن ئەتراپنى ئىزدەپتۇ، ۋارقىراپتۇ، لېكىن بوۋاينى هېچقانداق يەردىن تاپالماپتۇ. ئۇ هە، بۇ خىزىر ئوخشايدۇ، دەپ ئويلاپتۇ.

قورسقى ئېچىپ كەتكەن قۇربان بوۋاينىڭ سۆزىنى يادىغا كەلتۇرۇپ «قاينا چۆگۈن» دەپ نان سورىغانىكەن، چۆگۈننىڭ ئىچىدىن پۇرقىراپ هورى چىقىپ تۇرغان ئىسسىق نان چىقىپتۇ. قۇربان خۇشال بولغىنىدىن ناخشىسىنى ئېيتىپ، چۆگۈننى كۆتۈرگىنىچە يۇرتىغا راۋان بوپتۇ. كېتىۋېتىپ: مايسىخاننى ئەمدى ئالىدىغان بولدۇم، دەپ ئويلاپتۇ.

قۇربان كەتكەندىن كېيىن زېمىندار مامۇت ۋە شۇنىڭغا ئوخشاشلار مايسىخاننى ئېلىشنىڭ قەستىگە چۈشۈپتۇ. ئەمما ئۇلارنىڭ هەممىسى ئىشنى ۋۇجۇدقا چىقىرالماپتۇ. مايسىخان بولسا قۇرباننىڭ كېلىشىنى تۆت كۆزى بىلەن كۈتۈپ تۇرۇپتۇ.

بىر كۈنى قۇربان ئاسماندىن چۈشكەندەكلا كېلىپ قاپتۇ. قولۇم ـ قوشنىلىرى ناهايىتى خوشال بوپتۇ. مامۇت بايلار بولسا «بىر چۆگۈنلا ئەكەپتۇ، باشقا هېچنېمە تاپالماپتۇ» دېيىشىپ زاڭلىق قىلىشىپتۇ.

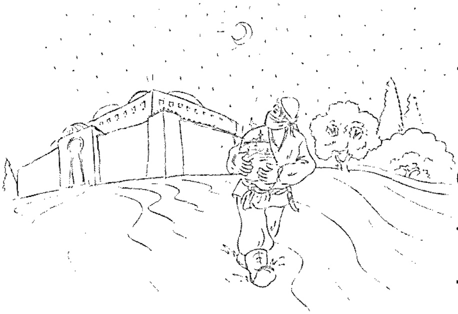

قۇرباننىڭ هەقىقەتەن چۆگۈندىن باشقا هېچنېمىسى يوق ئىكەن. ئۇ چۆگۈنـ

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

دىن بىر نەرسە سورىماقچى بولۇپ، «پۇل سورايمۇ ياكى باشقا نەرسىمۇ؟» دەپ ئويلاپتۇ، ئاخىر بىر كەتمەن بىلەن ئۇرۇق سوراپتۇ. شۇنىڭ بىلەن بوز يەر ئېچىپ، دېھقانچىلىق قىلىپتۇ، مايىسخان ئۇنىڭغا ياردەملىشىپتۇ. كۆزلۈكى مول ھوسۇل ئاپتۇ. بۇنىڭ بىلەن يېمەك ـ ئىچمەك، كىيىم ـ كېچەك ۋە توي جابدۇق تەييارلاپ ئىككىسى توي قىلىشىپتۇ.

قۇرباننىڭ ھېكمەتلىك چۆگۈنى ھەققىدىكى خەۋەر تارقالغاندىن كېيىن، مامۇت ئۇنى قولغا چۈشۈرۈشنى قەستلەپ، قۇرباننىڭ ئۆيىگە قاراپ مېڭىپتۇ.

قۇرباننىڭ مامۇتقا چۆگۈننى بېرىشكە كۆڭلى ئۇنىمىسىمۇ، ھامان ئۇنىڭ تارتىۋالىدىغانلىقىنى سېزىپ، دېھقانچىلىقتا ئىشلىتىدىغان قوراللارغا تېگىشىشنى ئويلاپتۇ. مايىسخان قۇرباننى چاقىرىۋېلىپ:

— مامۇتنىڭ كۆك ئېتىغا تېگىشىڭ، يەر تېرىغاندا ئىشلىتىمىز، — دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇ.

بۇ ئىشنى ئاڭلاپ ھەيران بولغان جامائەت قۇربانغا ئەگىشىپ مېڭىپتىكەن، يېرىم يولدا چۆگۈننى ئېلىش ئۈچۈن كېلىۋاتقان مامۇتقا ئۇچراپتۇ.

— چۆگۈنۈمنى سېنىڭ كۆك ئېتىڭغا تېگىشىمەن، — دەپتۇ قۇربان.

— چۆگۈننىڭ سىرىنى كۆرسەت، — دەپتۇ مامۇت.

قۇربان جامائەت ئالدىدا «قاينا چۆگۈن» دەپتىكەن، خىلمۇ-خىل نەرسىلەر چىققىلى تۇرۇپتۇ، بارغانسېرى كۆپ چىقىپتۇ. مامۇت ھوشىنى يوقىتاي دەپ قاپتۇ. قۇربان چۆگۈندىن چىققان نەرسە ـ كېرەكلەرنى بىللە كەلگەن كۆپچىلىككە بۆلۈپ بېرىپ، ئۇلارنىڭ رەھمىتىگە ئېرىشىپتۇ.

مامۇت ۋەدە بويىچە كۆك ئېتىنى چۆگۈنگە تېگىشىپ، تېخىمۇ كۆپ نەرسىلەرنى ئېلىش ئۈچۈن ئالدىراپ ئۆيىگە مېڭىپتۇ. ئۆيىگە كېلىپ، قولۇم ـ قوشنا ۋە ئۆيىدىكىلەرنى ھەيدەپ چىقىرىۋېتىپ، ئىشىكنى تاقاپ ئالتۇنلارنى يىغىۋېلىش ئۈچۈن تەييارلىنىپتۇ.

قوشنىلىرى خېلى ۋاقىت تىڭ ـ تىڭلاپ كۆرسىمۇ، مامۇتتىن ھېچ دېرەك بولماپتۇ. كىشىلەر بارغانسېرى كۆپىيىپ غۇلغۇلا قىلىشىپتۇ، ئاقىۋەت ئۇلار ئۆيىگە كىرىپ قارىسا، چۆگۈندىن ئالتۇن ئەمەس، ئەكسىچە، ناھايىتى نۇرغۇن كېسەك چىقىپ، ياۋۇز مامۇتنى بېسىپ ئۆلتۈرۈپ قويۇپتۇ.

جامائەت خاسىيەتلىك چۆگۈننى قۇربانغا قايتۇرۇپ بېرىپتۇ. قۇربان پەقەت ھاجەت بولغاندىلا ئۇنىڭدىن نەرسە تەلەپ قىلىپتۇ، ھاجەت بولمىغاندا سورىماپتۇ. شۇنداق قىلىپ بۇ يۇرتتىكىلەر زالىم بايلارنىڭ قولىدىن قۇتۇلۇپ، باي ـ باياشات، بەختلىك تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

بىلقۇتجان بۇ چۆچەكتىن تولۇق رازى بولۇپ، كۆزلىرىدىن نۇر چاقناتقان ھالدا بوۋىسىغا قارىدى.

— بوۋا، بۇ ماڭا ئەڭ يارىغان چۆچەكلەرنىڭ بىرى بولدى، مەن بۇ چۆچەكنى بەك ياقتۇرۇپ قالدىم، — دېدى ئۇ كۈلۈپ تۇرۇپ، — بۇ چۆچەكتە ھەم سىرلىقلىق ھەم قىزىقارلىق مەزمۇن بار ئىكەن. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭدا ئىپادىلەنگەن مەزمۇن ئادەمنى چوڭقۇر ئويلارغا سالىدىكەن.

— سۆزۈڭ توغرا بالام! — دېدى مۆھتەرەم بوۋاي بىلقۇتجاننىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ، — ھەقىقەتەنمۇ «قاينا چۆگۈن» ئاق كۆڭۈل، سەمىمىيلىكنى دوست تۇتقان كىشىلەرگە مەنسۇپ، ئەنە شۇنداق كىشىلەرنىڭلا تىلىكىنى ئىجابەت قىلىدۇ. يامان نىيەتلىكلەرنىڭ يامانلىقىنى بىتچىت قىلىدۇ ۋە ئۇزلىرىنىمۇ ھالاكەتكە يۈزلەندۈرىدۇ... بۇ چۆچەكنى ئىجاد قىلغان خەلقىمىز ئۆزلىرىنىڭ ئەينى چاغدا ئەمەلگە ئاشۇرالمىغان ئارزۇ - ئارمانلىرىنىڭ ھەممىسىنى مۇشۇنداق ھېكمەتلىك، خىسلەتلىك بۇيۇملارغا دۆڭگەپ ئاجايىپ - غارايىپ، ئۆزلىرىنىڭ مەنپەئىتى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان سېھىرلىك بىر دۇنيا يارىتىپ چىققان. بۇنداق خىسلەتلىك بۇيۇملار ئاق كۆڭۈللۈكنىڭ سەۋەبىدىن ئۇلاردىن بىرىگە نېسىپ بولىدۇ، ئۇلار بۇنىڭ

ۋاستىسى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ زۆرۈر ھاجىتىنى راۋا قىلىدۇ، بۇ ئارىلىقتا يامان نىيەتلىكلەرنىڭ ھۇجۇمىدا بۇ نەرسىلەردىن بەزىدە ئايرىلىپ قالىدۇ، بىر ئاماللارنى قىلىپ ئۇنى يەنە قايتا قولغا چۈشۈرىدۇ ۋە كېيىنكى ئۆمرىنى بەخت ـ سائادەتلىك ئۆتكۈزۈشكە باشلايدۇ. خىسلەتلىك نەرسىلەرنىڭ خەلقىمىز ياراتقان چۆچەكلەردە نېمە ئۈچۈن شۇنچە كۆپ سالماقنى ئىگىلەپ كېتىشىنىڭ سەۋەبىمۇ ئەنە شۇ. دېمەك، خەلقىمىز گۈزەللىككە ئىنتىلگەن، بولۇپمۇ قەلب گۈزەللىكىگە ئىنتايىن ھەۋەس قىلغان، ئۆزلىرىنىڭ زۆرۈر ئېھتىياجلىرىنى قامدايدىغان خاسىيەتلىك بۇيۇملارغا پەقەت ئۆزلىرىدىكى گۈزەل قەلب ۋە ياخشى خۇيلار تۈپەيلىدىنلا ئېرىشكەن ۋە بۇ نەرسىلەر بىلەن ئۆمۈرلىرىنى باياشاتلىق، بەخت قوينىدا ئۆتكۈزۈشنى تەسەۋۋۇر قىلغان. ئويلاپ باقسىن، بۇنداق تەسەۋۋۇر نەقەدەر شېرىن ـ ھە؟...!

بىلقۇتجان قايىل بولۇپ بېشىنى لىڭشىتتى.

— ئەمدى تېمىنى يەنە يۆتكەيلى. باشقا چۆچەكلەر ھەققىدە سۆزلىشەيلى، — دېدى مۆھتەرەم بوۋاي.

— بوۋا، يەنە بىر قىزىقارلىق چۆچىكىڭىز بار ئوخشىمامدۇ؟

— بار ـ بار، بولمامدىغان، سەن ئاڭلاشقا تاقەت قىلساڭلا، مەندە چۆچەك تۈگەپ قالمايدۇ!

— ئەمىسە ئېيتىپ بېرىڭ، بوۋا!

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى
www.uyghurkitap.com

خاسىيەتلىك تاش

بۇرۇنقى زاماندا بەختى ئىسىملىك بىر يىگىت ئۆتكەنىكەن. كۈنلەرنىڭ بىرىدە ئۇنىڭ ئانىسى تۈگەپ كېتىپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي دادىسىمۇ ئېغىر كېسەل بولۇپ يېتىپ قاپتۇ. ئۇ جان ئۈزۈش ئالدىدا بەختىنى قېشىغا چاقىرىپ، كاڭنىڭ تېگىدىن ساقىدەك بىر تاشنى ئېلىپ:

— بالام، بۇ خاسىيەتلىك تاش، مەندىن ساڭا قالىدىغان مىراس. مەن بەگنىڭ يېرىدە ئىشلەپ يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، بۇلاقتا بىر نىمجان بېلىق لەيلەپ قاپتىكەن. بېلىققا ئىچىم ئاغ-رىپ، ھەر كۈنى نان تاشلاپ بېرىپ ساقايتقانىدىم، بۇ تاشنى ئەنە شۇ بېلىق ماڭا بۇلاقنىڭ تېگىدىن ئاچىقىپ بەرگەن. بېلىق تاش-نى بېرىۋېتىپ: «سەن ماڭا كۆپ ياخشىلىق قىلدىڭ، ياخشىلىققا ياخشىلىق، بۇ تاشنى ئال، ئېسىڭدە چىڭ ساقلا، بۇ، دۇنيادىكى يەتمىش يەتتە خىل دورىدىن ياسالغان تاش، جېنى تېنىد-دىن چىقمىغان ھەر قانداق كېسەلگە مۇشۇ تاشنى چايقاپ سۈيىنى ئىچكۈزسە سەللە-مازا ساقىيىدۇ» دېگەنىدى.

مەن بۇنى ئۇنتۇپ قاپتىمەن. ئەمدى ئېسىمگە كەلدى. ئۆزۈمگە ئىشلەتمەيمەن، چۈنكى ساقىيىپ يەنە بەگنىڭ زۇلمىنى، يوقسۇز - لۇقنىڭ دەردىنى تارتىشنى خالىمايمەن، ــ دەپتۇ ـ دە، تاشنى بەختىگە بېرىپ جان ئۈزۈپتۇ.

بەختى بايلارنىڭ زۇلمىنى كۆپ كۆرگەچكە، كەمبەغەل، يوق - سۇللارغا جان كۆيەر يىگىت بولۇپ ئۆسۈپتۇ. كەمبەغەللەردىن كىم ئاغرىپ ـ تارتىپ قالسا، ھېچقانداق ھەق ئالماي ئۇلارنى خاسىيەتلىك تاش بىلەن ساقايتىپ قويىدىكەن. كەمبەغەللەرمۇ بەختىنى ناھايىتى ياخشى كۆرىدىكەن.

خاسىيەتلىك تاشنىڭ خىسلىتىدىن خەۋەر تاپقان بەگ تاشنى قولىغا كىرگۈزۈشنىڭ كويىغا كىرىپتۇ. بەگنىڭ قارا نىيىتىنى بىلگەن بەختى باشقا يۇرتقا باش ئېلىپ چىقىپ كېتىپتۇ.

ئۇ نەچچە كۈنلەپ يول يۈرۈپتۇ، يۈرگەندىمۇ مول يۈرۈپتۇ، تاغلارنى ئېشىپ، چۆللەرنى كېزىپ، دەريالارنى كېچىپتۇ. شۇنداق مېڭىپ كېلىۋېتىپ، يولدا ئىنجىقان بولۇپ ياتقان بىر چاشقاننى كۆرۈپتۇ ۋە: «بۇمۇ خۇدانىڭ بىر مەخلۇقى، ساقايتىپ قوياي» دەپ ئويلاپ بېلىدىكى قاپچۇقىدىن سۇ ئېلىپ، تاشنى چايقاپ چاشقانغا ئىچكۈزگەنىكەن، ئۆلەر ھالدا ياتقان چاشقان شۇ ھامان سىلكىنىپ قوپۇپتۇ ـ دە، زۇۋانغا كىرىپ:

ئوزۇق ئىزلەپ يۈرگىنىمدە بىر ھارۋا،
بېسىپ كېتىپ مېنى قويدى بۇ ھالغا.
قۇتۇلدۇردۇڭ يىگىت مېنى ئۆلۈمدىن،

ئۇيغۇر كىتاب تورى uyghurkitap.com

نىمە كىرەك ساڭا، ئېيتقىن كۆڭلۈڭدىن؟

دەپتۇ. بەختى:

كىرەك ئەمەس سەندىن ماڭا ھېچنىمە،
كەت ئۇۋاڭغا، مىنىڭدىن سەن غەم يىمە.

دەپ يولىغا مېڭىپتۇ. ئەمما چاشقان بەختىنىڭ ئالدىغا ئۆ-
تۈپ:

بېرەي دېسەم يوقتۇر ئالتۇن - كۈمۈشۈم.
ياخشى ساقلا، سوۋغام بولسۇن بىر تۈكۈم.
ئېغىر كۈنلەر چۈشەر بولسا بېشىڭغا،
كۆيدۈر تۈكنى، مەن بارىمەن قېشىڭغا.

دەپ بىر تال تۈكىنى بەختىگە بېرىپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ.
بەختى تۈكنى ئېلىپ يولغا راۋان بولۇپتۇ. يەنە خېلى كۆپ
يوللارنى باسقاندىن كېيىن ئالدىدا تولغىنىپ ياتقان بىر نىمجان
يىلان ئۇچراپتۇ. بەختى «بۇمۇ خۇدانىڭ جانىۋىرى» دەپ ئۇنىڭغا
خاسىيەتلىك تاشنىڭ سۈيىدىن ئىچكۈزۈپتۇ، ھايال ئۆتمەي يىلان-
مۇ سەللىمازا ساقىيىپتۇ. ساقىيىپتۇ - دە، قۇيرۇقى بىلەن تىك
كۆتۈرۈلۈپ، بەختىگە قاراپ مۇنداق دەپتۇ:

كېتىپ بارسام ئات دەسسىدى بېلىمدىن،
بەك قىينالدىم جېنىم چىقماي تېنىمدىن.
كېلىپ ئۆلەي دېگىنىمدە جان بەردىڭ،
تارتىنمىغىن نىمە كېرەك مېنىڭدىن؟

بەختى يىلانغا قاراپ:

سورىمايمەن يىلان سەندىن، ھېچنېمە،
خوش قالغىن سەن، مېنىڭدىن ھېچ غەم يېمە.

دەپ مېڭىپتۇ.

ئىككى چامدام ماڭماي يىلان بەختىنىڭ ئالدىنى توسۇپ:

سورىمساڭ ھېچنەرسىنى مېنىڭدىن،
بىردەم توختا، ساڭا بېرەي تىلىمدىن.
ئېغىر كۈنلەر چۈشەر بولسا بېشىڭغا،
كۆيدۈر تىلنى، مەن بارىمەن قېشىڭغا.

دەپ تىلىنى ئۈزۈپ، بەختىگە بېرىپ كېتىپتۇ. بەختى بۇنىمۇ پوتىسىغا تۈگۈپتۇ ــ دە، يولىنى داۋام قىلىپتۇ. يەنە مەنزىل ئېشىپ كېتىپ بارسا، بىر نەرسىنىڭ «غوڭ ــ غوڭ» قىلغان ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ، ئەمما ئۆزى كۆرۈنمىگۈدەك، شۇنداق قارىسا، قاناتسىز بىر ھەرە ئۇچالماي پىرقىراپ ياتقۇدەك، بەختى ھەرىگىمۇ خاسىيەتلىك تاشنىڭ سۈيىنى ئىچكۈزۈپتۇ، ھەرە بىردەمدىلا قانات چىقىرىپ، بەختىنىڭ بېشىدىن نەچچە ئايلىنىپ ئۇچۇپتۇ ــ دە، مۇنداق دەپتۇ:

قامچا تېگىپ ئايرىلغاچقا قاناتتىن،
پەرۋاز قىلىپ ئۇچالماستىن ياتاتتىم.
قانات بېرىپ قۇتۇلدۇردۇڭ ئازابتىن،
تارتىنمىغىن، نېمە كېرەك ئېيت مەندىن؟

ئۇيغۇر كىتاب تورى
uyghurkitap.com

بەختى:

كېرەك ئەمەس سەندىن ماڭا ھېچنېمە،
گۈل تېرىپ يەپ ئەلگە ھەسەل بېرىۋەر.

دەپ ئۆز يولىغا مېڭىپتۇ، ئەمما ھەرە بېشىدا غوڭۇلداپ بىلـ ـلىلا ئۇچۇپ كېتىۋاتقۇدەك، بەختى توختاپتۇ. شۇ چاغدە ھەرە:

توختاپ تۇرغىن سەۋر قىلىپ ئادەمزات،
ھېچبولمىسا يۇلۇپ بېرەي بىر قانات.
ئېغىر كۈنلەر چۈشەر بولسا بېشىڭغا،
شۇنى كۆيدۈر، مەن بارىمەن قېشىڭغا.

دەپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ.

بەختى يەنە ئۆز يولىغا راۋان بولۇپتۇ. بىر جەزىرىدە كېتىپ بارسا، ئۆزى قۇراملىق بىر ياش يىگىت يول ئۈستىدە ئىڭراپ، «ئاھ» چېكىپ ياتقۇدەك، ئاغرىقىنىڭ ئازابىدىن رەڭگى پۇرۇشۇپ، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ، كالپۇكلىرى گەز باغلاپ كېتىپتۇدەك. بۇنى كۆرۈپ بەختىنىڭ يۈرىكى ئېچىشىپ كېتىپتۇ. دەرھال تاشـ ـنى چايقاپ سۈيىنى ئىچكۈزگەن ھامان ئۇمۇ سەللىمازا ساقىيىپـ ـتۇ ۋە بەختىگە كۆپ رەھمەت ئېيتىپتۇ.

— بۇرادەر، مېنى ئۆلۈمدىن قۇتۇلدۇردۇڭ، — دەپتۇ يىگىت، — بۇ خالىس ياخشىلىقىڭ ئۈچۈن ساڭا

ئۆمۈرۋايەت قۇل بولىمەن.

— مەن ئاتا - ئانىسىز بىر يېتىم - مۇساپىرمەن، باشقىلار-نى قۇل قىلىشنى خالىمايمەن. ئەگەر ساڭا ماقۇل كەلسە، ئۆمۈر-لۈك دوست بولايلى.

بەختىنىڭ بۇ تەكلىپى يىگىتكىمۇ ماقۇل كەپتۇ. ئىككىسى جان دوست بولۇپ يولغا چۈشۈپتۇ. تاپقىنىنى تەڭ يەپ، تاغ - داۋان، چۆل - جەزىرىلەرنى بېسىپ ئۆتۈپ، بىر چوڭ شەھەرگە كەپتۇ. بۇ شەھەر شۇ مەملىكەت پادىشاھىنىڭ پايتەختى ئىكەن. بۇ پادىشاھنىڭ بىر قىزى بولۇپ، ئون بەش يىلدىن بېرى ئېغىر كېسەل ئىكەن. پادىشاھ قىزىنى تولىمۇ ياخشى كۆرىدىكەن. ئۇ-نىڭ قىلمىغان ئامالى، كۆرسەتمىگەن تېۋىپى قالماپتۇ، قىز سا-قايماپتۇ. ئاخىر پادىشاھ «ئەگەر كىمدە كىم قىزىمنى ساقايتسا، شۇ كىشىگە قىزىمنى ھەم پادىشاھلىقىمنى بېرىمەن» دەپ ئۆزىد-نىڭ قول ئاستىدىكى جايلارنىڭ ھەممىسىگە جاكار قىلغىنىغا ئۈچ - تۆت ئاي بوپتۇ، لېكىن بۇ كېسەلگە داۋا تاپىدىغان كىشى تېخىچە تېپىلماپتۇ. بۇ ئەھۋالنى ئۇققاندىن كېيىن ھېلىقى يى-گىتنىڭ نىيىتى بۇزۇلۇپتۇ - دە، بەختىنىڭ خاسىيەتلىك تېشى-نى ئوغرىلاپ، توپتوغرا ئور-

دىغا بېرىپ پادىشاھقا:

— قىزىڭىزنى مەن سا-قايتىمەن، — دەپتۇ.

پادىشاھ خۇشاللىقىدىن قىن - قىنىغا پاتماي يى-

www.uyghurkitap.com

گىتنى قىزنىڭ ھۇجرىسىغا باشلاپ كىرىپتۇ. يىگىت خاسىيەتلىك
تاشنى چايقاپ سۈيىنى ئاغزىغا تېمىتقانىكەن، قىز سەللىمازا سا-
قىيىپ كېتىپتۇ. پادىشاھ قول ئاستىدىكى ۋەزىر، ئۆلىمالىرىغا
دەرھال توي تەييارلىقى قىلىش توغرىسىدا بۇيرۇق بېرىپتۇ. بۇ
خەۋەر بىردەمدە پۈتۈن شەھەرگە پۇر كېتىپتۇ. ئەھۋالدىن خەۋەر
تاپقان بەختى ناھايىتى غەزەپلىنىپتۇ، بىراق ھېلىقى ساختىپەز
دوستى پادىشاھقا كۈيئوغۇل بولۇش ئالدىدا تۇرغاندا ئۇنىڭغا
قانداقمۇ كۈچى يەتسۇن؟ بۇنى ئويلاپ بېشى قېتىپ تۇرغىنىدا،
بىردىنلا يولدىكى چاشقان، يىلان، ھەرىلەرنىڭ بەرگەن سوۋغىلىـ
رى ئېسىگە چۈشۈپتۇ، بەختىدە ئۈمىد پەيدا بوپتۇ. چاشقاننىڭ
تۈكىنى كۆيدۈرگەنىكەن، ھايال ئۆتمەي چاشقان ھازىر بوپتۇ.

ــ بېشىڭغا نېمە كۈن چۈشتى؟ ــ دەپ سوراپتۇ چاشقان.

بەختى بېشىدىن ئۆتكەننى ئېيتىپ بېرىپتۇ. چاشقان
ئەھۋالنى ئۇققاندىن كېيىن:

ــ تاڭ ئاتقاندا تاش قولۇڭدا بولىدۇ، ــ دەپ چىقىپ كېـ
تىپتۇ.

بەختى: تاش قولۇمغا كىرسىلا يەنە بىر ئامال قىلىمەن، دەپ
ئويلاپتۇ. بىر چاغدا ئۆيدە
ۋىچىرلىغان ئاۋاز پەيدا بوپـ
تۇ، قارىسا چاشقان بەختىـ
نىڭ ئالدىغا كېلىپ ئاغزىـ
دىن تاشنى چىقىرىپ، خوشـ
لىشىپ كۆزدىن غايىب بوـ

لۇپتۇ.

بەختى يىلاننىڭ تىلىنى كۆيدۈرگەنىكەن، دەرھال يىلان پەيدا بولۇپ بەختىگە «مەندىن ساڭا قانداق ياردەم كېرەك؟» دەپتۇ. بەختى بولغان ئەھۋالنى ئېيتىپتۇ. يىلان بىر ئاز ئويلىنىپ:

— سەن پادىشاھنىڭ قىزىنى ئالىسەن، پادىشاھمۇ بولىسەن. بۇنىڭ ئۈچۈن ئالدى بىلەن تاشنى ئېلىپ قاچقان قاراقچىنى زەھەرىم بىلەن چېقىپ ئۆلتۈرىمەن، ئاندىن كېيىن پادىشاھنىڭ قىزىنى چاقىمەن. ئۇنى سېنىڭ قولۇڭدىكى خاسىيەتلىك تاشتىن باشقا ھېچنەرسە ساقايتالمايدۇ، — دەپتۇ.

بىر ئاش پىشىم ۋاقىت ئۆتەر - ئۆتمەيلا پۈتۈن شەھەردە «پادىشاھقا كۈيئوغۇل بولىدىغان يىگىت ئۆلۈپ، قىزى يەنە بۇرۇنقى كېسەل ھالىغا كېلىپ قاپتۇ» دېگەن سۆز تارايتۇ.

ئەتىسىگىلا جاكارچىلار يەنە كوچىمۇ كوچا يۈرۈپ، پادىشاھنىڭ پەرمانىنى ئاڭلىتىپتۇ. ئۈچىنچى كۈنى بەختى ئوردىغا بېرىپ، پادىشاھقا قىزنى ساقايتىدىغانلىقىنى ئېيتىپتۇ. پادىشاھمۇ بۇنىڭغا كۆنۈپ، ئۇنى قىزىنىڭ ھۇجرىسىغا كىرگۈزۈپتۇ. بەختى قىزنى ساقايتىپتۇ. قىز كېلىشكەن بۇ زېرەك يىگىتنى كۆرۈپ

ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. بەختىمۇ قىزغا ئاشىق بولۇپ قاپتۇ. بۇلار سىردىشىپ - مۇڭدىشىپ، خۇشال - خۇرام پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپتۇ. ئەمەلدارلىرى ئۆز

ئۇيغۇر كىتاب تورى
uyghurkitap.com

ئارا مەسلىھەتلىشىپ، بەختىنىڭ كەمبەغەللىكىنى باھانە قىلىپ، پادىشاھنى ۋەدىسىدىن قايتۇرماقچى بوپتۇ. پادىشاھ باشتىكى پىكرىدىن قايتىپ، بەختىگە نۇرغۇن مال - دۇنيا بەرمەكچى بوپتۇ. بۇنى ئاڭلىغان بەختى، مەلىكە ۋە شەھەر خەلقى پادىشاھقا قاتتىق نارازى بوپتۇ. خەلقنىڭ نارازىلىقىنى ئاڭلاپ پادىشاھ بىلەن ئەمەلدارلار ئەندىشىگە چۈشۈپتۇ، كېڭىشىپ بەختىگە شەرت قويۇپتۇ:

— بۇ يىگىت تۆۋىلىقتا تېگى يوق ئېكەن، بىراق ئەقلى بار - يوقلىقىنى سىنايمىز. بۇنىڭ شەرتى ئات ۋە ھەممە جابدۇق - سايمانلىرى ئوخشاش بولغان قىرىق مەپىنى يىگىتنىڭ ئالدىدىن ئۆتكۈزىمىز. مەلىكىنىڭ قايسى مەپىدە ئىكەنلىكىنى تاپالىسا، بۇرۇنقى شەرتنى ئادا قىلايلى، — دەپتۇ.

بەختى پادىشاھتىن پۈتۈن شەھەر خەلقى ئالدىدا ۋەدە ئېلىپ، بۇ شەرتنى قوبۇل قىلىپتۇ. ھەرىنىڭ قانىتىنى كۆيدۈرگەنىكەن، شۇ ھامان ھەرە كېلىپ بەختىنىڭ بېشىغا قونۇپتۇ. ھەرە بەختىدىن ئەھۋالنى ئۇقۇپ:

— سەن غەم قىلما، مەپىلەر ئۆتكەندە مەن قايسى ئاتنىڭ بېشىدا ئۇچۇپ يۈرسەم شۇ مەپىنى تۇت، — دەپ ئۇچۇپ كېتىپتۇ.

بۇ چاغدا جاراڭ - جۇرۇڭ قىلىپ، بىر - بىرىگە ئوپمۇ ئوخشاش قىرىق مەپە

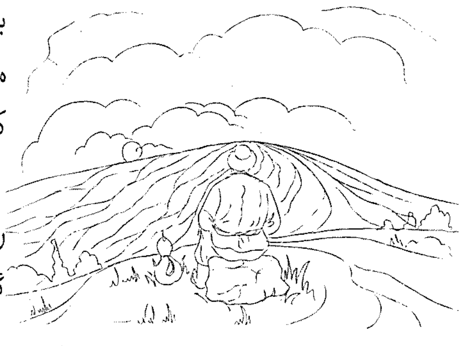

كېلىۋاتقۇدەك. بەختى كۆزىنى ئوبدان ئۇۋۇلىۋېتىپ، مەپىلەرگە قېتىلغان ئاتلارغا زەن قويۇپ قاراپتۇ. بىر مەپە ئۆتۈپتۇ، ئىككى مەپە ئۆتۈپتۇ، ھەرە كۆرۈنمەپتۇ. يىگىرمە - ئوتتۇز مەپىمۇ ئۆتۈپ بوپتۇ، بەختى جىم تۇرغۇدەك. مەيدانغا يىغىلغان كىشىلەر ھايا- جانغا چۆمۈپتۇ، بەختىمۇ ئەندىشە قىلىشقا باشلاپتۇ. ئوتتۇز سەككىزىنچى مەپىمۇ ئۆتۈپ كېتىپتۇ. ئوتتۇز توققۇزىنچى مەپە ئالدىدىن ئۆتۈپ كېتىپ بارغاندا، ئاتنىڭ بېشىدا غۇڭۇلداپ ئۇچۇپ كېتىپ بارغان ھەرىنى كۆرۈپتۇ - دە، بەختى يۈگۈرۈپ بېرىپ مەپىگە چىقىپتۇ، قارىسا مەپىنىڭ ئىچىدە مەلىكە ئولتۇرغۇدەك. بەختى مەپىنى ئۇدۇل ئوردىغا قاراپ ھەيدەپتۇ. مەيدانغا يىغىلغان خەلقمۇ مەپىنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كېتىپتۇ. پادىشاھ پۈتۈن خەلق ئالدىدا بەرگەن ۋەدىسىدىن يانالماي تەختتىن چۈشۈپ، بەخ- تىگە پادىشاھلىقنى ئۆتكۈزۈپ بېرىپتۇ. بەختى قىرىق كېچە - كۈندۈز توي قىلىپ، مەلىكىنى ئاپتۇ ۋە ئادالەت بىلەن يۇرت سوراپتۇ.

بىلقۇتجان بۇ چۆچەكنى ئاڭلاپ بولغاندىن كېيىن، تولىمۇ ھاياجانلىنىپ:

— بوۋا، مەن بۇ چۆ- چەكنى ئاڭلاپ بەك تەسىر- لەندىم، — دېدى ئۆزىنى با- سالماي، — بەختىنىڭ ئە- قىللىقلىقى، باشقا جان -

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

جانىۋارلارغا خەيرخاھلىق قىلىشى ئادەمنى بەك جەلپ قىلىدى-كەن. مەن بۇ چۆچەك ئارقىلىق، باشقىلارغا خالىس ياخشىلىق قىلىشنىڭ شاراپىتىنى چۈشەندىم، شۇنداقلا كىشىلەرگە ياخشى-لىق قىلغاندا چوقۇم ئۆزىگە ياخشىلىق ياندىغانلىقىنى، يامان نىيەتلىكلەرنىڭ ئاخىر بىر كۈنى پاجىئەلىك ئاقىۋەتكە قالىدىغان-لىقىدىن ئىبارەت ھاياتىي ھەقىقەتنى چۈشىنىۋالدىم.

مۆھتەرەم بوۋاي بىلقۇتجاننىڭ تەھلىلىدىن شادلىنىپ:

— ناھايىتى توغرا چۈشىنىپسەن، جېنىم بالام! — دەپ ئۇنى ماختىدى.

بىلقۇتجان تولىمۇ خۇشال بولۇپ، بوۋىسىنىڭ بويىنىغا ئېسى-لىپ ئامراقلىق قىلدى. بوۋاي ئۇنىڭ قىلىقلىرىدىن ئىچ - ئىچ-چىدىن خۇشال بولۇپ، مۇنداق دېدى:

— بالام، ئەسلىدە بىرئاز ئارام ئېلىۋېلىپ ئېيتىپ بېرەي دېگەنىدىم. بوپتۇ، قىزغىنلىقىڭ شۇنداق بولسا، ئېيتىپ بېرەي!

— بەك ياخشى بولدى! — دېدى بىلقۇتجان ۋە بوۋىسىنىڭ ئاغزىغا تەلمۈرۈپ ئولتۇردى.

خاسىيەتلىك قۇش

ئۆتكەن زاماندا بىر دېھقان بولۇپ، ئۇنىڭ ئىككى ئوغلى بار ئىكەن. چوڭ ئوغلىنىڭ ئىسمى خوجاھەسەن، كىچىك ئوغلىنىڭ خوجاھۈسەن ئىكەن. چوڭ ئوغلى يەتتە ياشقا، كىچىك ئوغلى بەش ياشقا يەتكەندە، ئانىسى ۋاپات بوپتۇ. دېھقان ئىككى ئوغلىنى بېقىپ تەربىيەلەپ چوڭ قىلىپتۇ. بۇ ئوغۇللار چوڭ بولۇپ ۋايىغا يەتكەندە، دادىسمۇ ۋاپات بولۇپتۇ.

چوڭ ئوغۇل ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي ئىكەن. ئۇ بىر قىزغا ئۆيلىنىپتۇ. ئاي ئۆتۈپتۇ، يىل ئۆتۈپتۇ، ئۇنىڭ خوتۇنى قوشكېزەك پەرزەنت تۇغۇپتۇ. دېھقاننىڭ كىچىك ئوغلىنىڭ خۇي ـ پەيلى ئەسكى، ئۆزى مەككار، ئالدامچى، بەتنىيەت ئىكەن. ئۇ كىشىلەرنى ئالداپ ـ سىلاپ، مەككارلىق، زىيانكەشلىك يولى بىلەن باي بولۇپ كېتىپتۇ. بۇمۇ ئۆيلىنىپتۇ. لېكىن پەرزەنت يۈزى كۆرمەپتۇ.

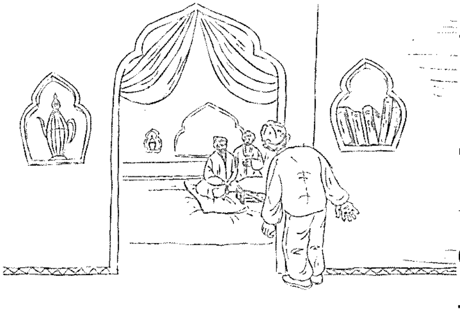

خوجاھەسەننىڭ ئىككى ئوغلى چوڭ بولۇپتۇ. ئۇلار دائىم جاڭگالغا بېرىپ ئوتۇن ئېلىپ كېلىدىكەن. كۈنلەر-

ئۇيغۇر كىتاب تورى بېكىتى
www.uyghurkitap.com

نىڭ بىرىدە جاڭگالغا ئوتۇنغا كېتىپ بارسا، يولدا ئاجايىپ گۈزەل قۇش يولۇقۇپتۇ. بۇ ئىككى ئوغۇل قۇشنى تۇتۇۋاپتۇ. بۇلار ئۆمرىدە مۇنداق قۇشنى زادى كۆرمەپتىكەن. بۇ قۇشنىڭ چىرايلىقلىقىدىن ئادەمنىڭ زوقى كېلىدىكەن. بۇلار خۇشاللىقتا قۇشنى ئۆيىگە ئېلىپ بېرىپتۇ. بۇ قۇشنى كۆرۈپ دادىسى ناھايىتى خۇشال بولۇپتۇ ۋە:

— بۇ چىرايلىق قۇش ئىكەن. باي داداڭلارنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىپ بېرىڭلار، پۇل بەرسە ئېلىپ كېلەرسىلەر، — دەپ ئەۋەتىپتۇ.

باللار خۇشال بولۇشۇپ، قۇشنى باي دادىسىنىڭكىگە ئاپىرىپتۇ. بۇنى كۆرگەن باي قۇشنىڭ خاسىيەتلىك قۇش ئىكەنلىكىنى بىلىپ ناھايىتى خۇشال بولۇپتۇ. قۇشنى ئېلىپ قېلىپ «ئەتە كېلىڭلار، پۇل بېرىمەن» دەپتۇ. باللار قايتىپ كېتىپتۇ.

باي خاسىيەتلىك قۇشنى قولغا چۈشەرگەندىن كېيىن: «ئەمدى پۈتمەس ـ تۈگىمەس دۇنياغا ئېرىشتىم. بۇ يۇرتتا مەندىن كاتتا باي تېپىلمايدۇ» دەپ خۇشاللىقى ئىچىگە پاتماي قاپتۇ. قۇشنى ئۆلتۈرۈپ كىچىچە ئۇخلىماي، ئىچ ـ قارنىنى پاكىز ئادالاپ، ئەتىسى ئەتىگىنى خوتۇنىغا: «گۆشنى ئۆزۈڭ دىققەت قىلىپ پىشۇرغىن، باشقا بىر كىم بىلىپ قالمىسۇن» دەپ تاپىلاپ قويۇپ، بازارغا دۇكان ئاچقىلى

چىقىپ كېتىپتۇ.

باللار قۇشنىڭ ھەققىنى ئالىمىز دەپ شۇ كۈنى باي دادى-سىنىڭكىگە كېلىشىپتۇ. ئۆيگە كىرسە، ئۆيدە ئادەم يوقمىش. ھې-لىقى قۇشنىڭ گۆشى قازاندا قايناۋاتقۇدەك. باللار قازاننىڭ تو-ۋىقىنى ئېچىپ قارىسا، ئۇستىدە كىچىككىنە بىر پارچە گۆش قايناۋاتقۇدەك. باللار بۇ گۆشنى ئېلىپلا يەۋاپتۇ. توۋاقنى يەنە ئاۋۋالقىدەك يېپىپ قويۇپ تۇرۇشىغا، باينىڭ خوتۇنى ئىچكەركى ئۆيدىن چىقىپ قاپتۇ ۋە:

— ھوي گاداي شۇمتەكلەر، ئادەم يوق ئۆيدە نېمە قىلىشىۋا-تىسەن؟ ھازىرلا ئۆيدىن چىقىش، — دەپ تىللاپ ھەيدىۋېتىپتۇ. باللار ئۆيگە يىغلاپ كېلىشىپتۇ. دادىسى ھەسرەتلىنىپ ئۇلۇغ-كىچىك تىنىپ:

— بوپتۇ باللىرىم، باي داداڭلارنىڭكىگە مۇندىن كېيىن بارماڭلار، — دەپتۇ.

ئەمدى گەپنى مەككار بايدىن ئاڭلايمىز.

باي كەچقۇرۇن دۇكىنىدىن قايتىپ كەپتۇ ۋە زور ئۈمىد بى-لەن ئالدىراپ-تېنەپ خاسىيەتلىك قۇشنىڭ گۆشىنى يەپ بو-لۇپ، سۆڭەكلىرىنى بىر جايغا كۆمۈۋېتىپ، يېتىپ ئۇخلاپ قاپتۇ.

ئەتىسى ئەتىگەن ئور-نىدىن تۇرۇپ ئۆينىڭ ھەممە يېرىنى، ھەتتا بۇلۇڭ-

ئۇيغۇر كىتاب تورى
uyghurkitap.com

پۇچقاقلىرىغىچە سەپسىلىپ ئاختۇرۇپتۇ. ھېچ نەرسە پەيدا بولماپ-
تۇ. خاسىيەت ئەسلىدە قۇشنىڭ يۈرىكىدە ئىكەن. قانداق كىشى-
نىڭ تەلەيي ـ ئامىتى كېلىپ، خاسىيەتلىك قۇشنى تۇتۇپ، يۈرد-
كىنى يېسە، ئۇ غايىبتىن دۇنيا ـ دەپىنىگە ئىگە بولىدىكەن. بۇ
قۇشنىڭ يۈرىكىنى ئىككى بالا يەپ كەتكەن ئىكەن.

باينىڭ بۇ ئەھۋالدىن خەۋىرى يوق بولغاچقا، خوتۇنىغا كا-
يىپ:

ــ بۇ قۇشنىڭ گۆشىدىن بىر كىمگە بەردىڭمۇ؟ سەن ياخشى
خەۋەر ئالماي قۇشنىڭ خاسىيەتلىك يۈرىكىنى يېيەلمىگەنلىكىم-
دىن، ئۇنىڭ ماڭا ھېچقانداق خاسىيىتى بولمىدى، ــ دەپ خوتۇنى
بىلەن ئۇرۇشۇپتۇ. شۇ چاغدا ئۇنىڭ ئاكىسى كىرىپ كەپتۇ. ئۇ
ئاكىسىغا قاراپمۇ قويماي، تەلەتىنى بۇزۇپ ئىچكەركى ئۆيگە كى-
رىپ كېتىپتۇ. ئاكىسى ئىغىر ـ بېسىقلىق بىلەن:

ــ ئۇكام، ساڭا بىر خالتا ئالتۇن ئېلىپ كەلدىم، ــ دەپتۇ.
بۇنى ئاڭلىغان باي يۈگۈرۈپ چىقىپتۇ. ئاكىسى ئۇنىڭغا بىر خال-
تا ئالتۇننى كۆرسىتىپ:

ــ ئەتىگەن ئورنىدىن تۇرغاندا باللىرىمنىڭ ياستۇقىنىڭ
بېشىغا بۇ بىر خالتا ئالتۇن
پەيدا بولۇپ قاپتۇ. بىز
ھەيران بولۇپ، بۇ ئالتۇننى
سېنىڭ قېشىڭغا ئېلىپ
كەلدۇق، ــ دەپتۇ.
بۇ ئالتۇننى كۆرۈپ

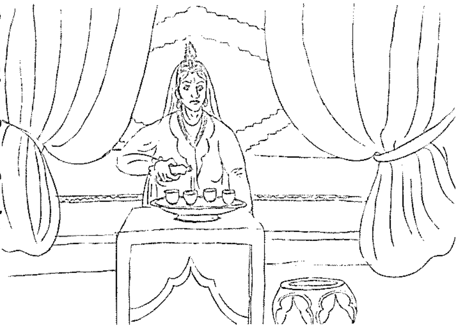

مەككار باينىڭ كۆزلىرى ئالاق ـ جالاق بولۇپ كېتىپتۇ ۋە:
ــ بۇ ئالتۇن ئەسلىدە ماڭا تېگىشلىك ئالتۇن ئىدى. سېنىڭ بالىلىرىڭ ئوغرىلاپ كەتكەن، تۇتۇڭلار بۇ ئوغرىلارنى! ــ دەپ ۋارقىراپتۇ.
مەككار باي ئادەملىرىنى چاقىرىپ، ئاكىسىنى دۆشكەلەپ، ئىتتىرىپ ئۆيدىن ھەيدەپ چىقىرىۋېتىپتۇ. ئاكىسىنىڭ ئىككى بالىسىنى يىراق بىر جاڭگالغا ئاپىرىپ تاشلىۋېتىپتۇ.
بالىلار جاڭگالدا بىر ـ بىرى بىلەن قۇچاقلىشىپ يىغلىشىپ، «ئەمدى بۇ جاڭگالدا بۆرىگە يەم بولىدىغان بولدۇق» دەپ ئاھ ئۇرۇشۇپ، بارار يېرىنى بىلمەي، ئۇيان مېڭىپ، بۇيان مېڭىپ بۇ جاڭگالدىن چىقىپ كېتىشكە كۆزى يەتمەي، ھېرىپ ـ چارچاپ كەتكەنلىكتىن، بىر دەرەخنىڭ تۈۋىگە كېلىپ ئولتۇرۇشۇپ ئۇخلىشىپ قاپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەن ئورنىدىن تۇرۇشۇپتۇ. قارىسا ياتقان يېرىدە بىر خالتا ئالتۇن تۇرغىدەك. ئۇلار: «بۇ ئالتۇن بىزنى مۇشۇ كويغا سالدى، بۇنى ئالساق يەنە نېمە كۈنلەرنى كۆرەرمىز؟ ئۇنىڭدىن كۆرە بۇنى تۇتمايلى» دەپ، ئالتۇنغا قارىماي يولغا مېڭىشىپتۇ. بۇلار ماڭا ـ ماڭا بىر ئۆستەڭ بويىغا كەپتۇ. بالىلار ھېرىپ كېتىپ ئۆستەڭ بويىدا ئولتۇرۇپتۇ. توشقان ئوۋلاپ بۇ يەرگە يېتىپ كەلگەن ئوۋچى بالىلاردىن:

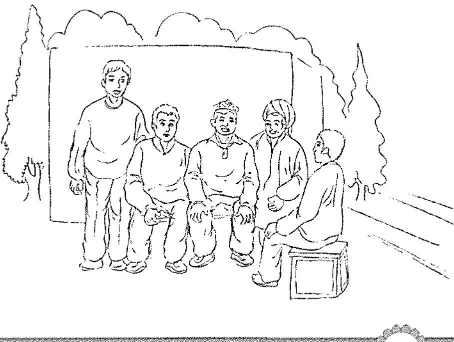

ــ قەيەردىن كەلدىڭلار؟ قەيەرگە بارىسىلەر، نېمە

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ئۇچۇن يىغلايسىلەر؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ــ بىز زالىم باي دادىمىزنىڭ دەردىدىن مۇشۇ يەرگە كېلىپ قالدۇق. ھېرىپ ـ چارچاپ قورسىقىمىز ئېچىپ يۈرەرگە مادارىمىز يوق، ئولتۇرۇپ قالدۇق، ــ دەپ يىغلىشىپتۇ بالىلار.

ئوۋچىنىڭ بۇ بالىلارغا ئىچى ئاغرىپ، رەھمى كېلىپ ئۆيگە باشلاپ بېرىپتۇ. بالىلارغا تاماق بېرىپ، قورسىقىنى تويغۇزۇپتۇ. بالىلار ھېرىپ ـ چارچاپ كەتكەنلىكتىن تاماقنى يەپلا ئۇخلىشىپ قاپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەندە ئوۋچى ئورنىدىن تۇرۇپ قارىسا، بالىلارنىڭ بېشىدا بىر خالتا ئالتۇن تۇرغۇدەك. ئوۋچى بۇ ئىشقا ھەيران بولۇپ، بالىلارنى ئويغىتىپ، ئۇلاردىن گەپ سوراپتۇ. بالىلار بېشىدىن ئۆتكەن سەرگۈزەشتىلەرنىڭ ھەممىسىنى بىر ـ بىرلەپ ئېيتىپ بېرىپتۇ. ئوۋچى بالىلارغا:

ــ سىلەر دېگەن ئۇ قۇش خاسىيەتلىك قۇش. دۇنيادا مۇنداق قۇشنى ئۇچراتماق ناھايىتى قىيىن. خاسىيەتلىك قۇش كىمگە نېسىپ بولۇپ، كىم قۇشنىڭ يۈرىكىنى يېسە، قۇشنىڭ خاسىيىتىدىن تۈگىمەس دۇنيا ـ دەپىنىگە ئىگە بولىدۇ. ئۇ قۇشنى خۇدايىم سىلەرگە نېسىپ قىلىپتۇ، ــ دەپتۇ ۋە بالىلارغا ئوۋلاپ كەلگەن قۇشقاچ گۆشىدە تاماق قىلىپ بېرىپ، ئۇلارنىڭ قورسىقىنى تويغۇزۇپ سوراپتۇ:

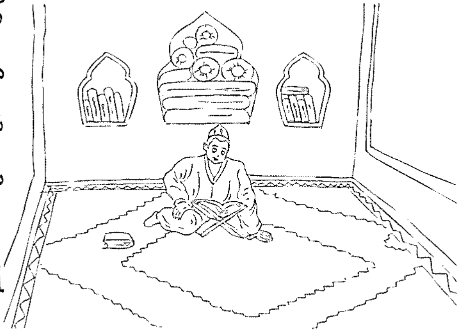

ــ بالىلىرىم! مەن بىلەن مۇشۇ يەردە بىرگە

تۇرامسىلەر ياكى كېتەمسىلەر؟

— ئاتا! سىز بىزگە كۆپ ياخشىلىق قىلدىڭىز، سىزدىن ئايرىلغۇمىز كەلمەيدۇ. سىزمۇ يالغۇز ئىكەنسىز، سىزگە بالا بولۇپ، قېشىڭىزدا تۇرۇپ خىزمىتىڭىزنى قىلساق، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ باللار.

ئۇۋچى ناھايىتى خۇشال بولۇپتۇ. بۇلار بىلەن مۇڭدىشىپ ئولتۇرۇپ، ھەتتا كەچ كىرگەنلىكىنىمۇ ئۇقماي قاپتۇ. بۇلار يېتىپ ئۇخلاپتۇ. ئەتىسى ئەتىگەن ئورنىدىن تۇرسا، باللارنىڭ بېشىدا يەنە بىر خالتا ئالتۇن تۇرغۇدەك. باللار بۇ ئالتۇننى ئۇۋچىغا بېرىپتۇ. ئۇۋچى بۇنى بازارغا ئاپىرىپ سېتىپ، يېمەك - ئىچمەك ۋە لازىملىق نەرسىلەرنى سېتىۋېلىپ كەپتۇ. ئاي ئۆتۈپتۇ، يىل ئۆتۈپتۇ. ئۇۋچى زەردار باي بولۇپ كېتىپتۇ. بۇ ئىككى ئوغۇلمۇ چوڭ بولۇپ زەردار بايلاردىن بولۇپ كېتىپتۇ.

بىر كۈنىسى باللار ئۇۋچىغا:

— ئاتا، باشقا بىر شەھەرلەرگە بېرىپ سودا - سېتىق قىلىپ كەلسەك. شۇ پۇرسەت بىلەن ئاتا - ئانىمىزنىڭ ئىز - دېرىكىنى قىلىپ باقساق، — دەپتۇ.

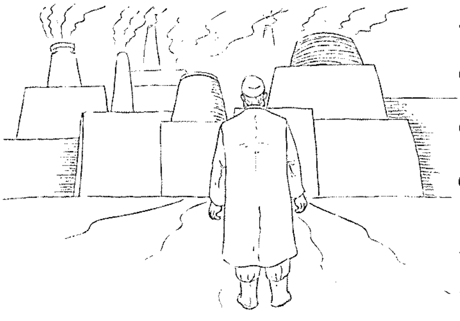

ئۇۋچى بۇلارنىڭ تەلىپىنى ماقۇل كۆرۈپتۇ. چەت شەھەرلەرگە سېتىشقا باب كېلىدىغان ماللاردىن راسلاپ بېرىپتۇ. بۇلار شەھەرمۇ شەھەر يۈرۈپ، ئالماق -

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ساتماق قىلىپتۇ. بارغانلا يېرىدە ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئىز ـ دېرە-كىنى قىلىپتۇ. بىراق، ھېچ يەردىن ئۇلارنىڭ ئىز ـ دېرىكىنى ئالماپتۇ. يەنە بىر شەھەرگە بېرىپ، ئېلىپ كەلگەن ماللىرىنى ساتماقچى بولۇپتۇ. بىر مۇنچە سودىگەرلەر مال ئالغىلى كېلىـ-شىپتۇ. قارىسا سودىگەرلەر ئارىسىدا ھېلىقى باي دادىسىمۇ تۇر-غىدەك. باللار باي دادىسىنى كۆرۈپلا تونۇۋاپتۇ. بۇ نائەھلى مەك-كارنى كۆرۈپلا، باللارنىڭ غەزىپى ئۆرلەپتۇ. ئەمما غەزىپىنى بې-سىۋاپتۇ ۋە باي دادىسىدىن:

ــ بىزنى تونۇدىڭىزمۇ؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ــ ھەر بىرلىرىنى تونۇيالمىدىم، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ باي دادىسى.

ئۇلار غەزىپىنى بېسىۋالالماي:

ــ تونۇمىغان بولساڭ ئەمدى تونۇپ قويغىنىكى، بىز سەن زىيانكەشلىك قىلىپ، جاڭگالغا تاشلىۋەتكەن ئوغۇللارمىز. ئەمدى سەندىن ئىنتىقام ئالىمىز. دادىمىز بىلەن ئانىمىز قەيەردە؟ بار يېرىنى ھازىر بىزگە ئېيتىپ بېرىسەن! ــ دەپ، بۇ نائەھلىگە چاڭ سايتۇ. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەن باشقا سودىگەرلەر ھاڭ ـ تاڭ بولۇشۇپ قاپتۇ.

ــ ۋاي باللىرىم، ئاتا ـ ئاناڭلارنىڭ بار يېرىنى ئېيتىپ بېرەي. ئېزىپتىمەن، توۋا قىلدىم، ئەپۇ قىلىڭلار، ــ دەپ يالۋۇرۇپتۇ.

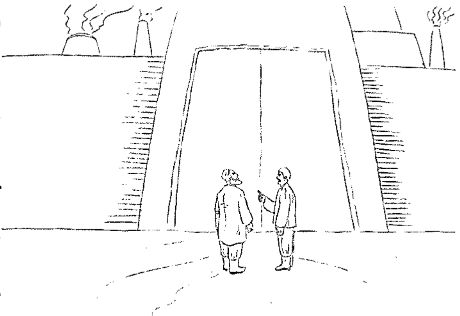

بۇ ئىككى ئوغۇلنىڭ ئاتا ـ ئانىسى ھەيدەپ چىقىرىلغاندىن كېيىن، بىر يىراق تاغنىڭ باغرىغا بېرىپ بىر ئۆڭكۈرنى ماكان قىلىپ، تىلەمچىلىك بىلەن كۈن كەچۈرۈپتۇ. ئوغۇللىرىنىڭ يىراقىدا كېچە ـ كۈندۈز يىغلاپ دادىسىنىڭ كۆزى تۇتۇلۇپ قاپ- تۇ. ئانىسمۇ يېرىمجان بولۇپ قاپتۇ. ھېلىقى نائەھلى بالىلارنى شۇ يەرگە باشلاپ بېرىپتۇ. بالىلار ئاتا ـ ئانىسىنى كۆرۈپلا، «ئاھ ئاتا، ئاھ ئانا» دەپ ئۆزلىرىنى ئاتا ـ ئانىسىنىڭ ئالدىغا ئېتىپ، يىغلىشىپ ھوشىدىن كېتىپتۇ. بىر ھازادىن كېيىن ھوشىغا كې- لىپ قارىسا، ھېلىقى نائەھلى، مەككار ئاللىقاچان قېچىپ كې- تىپتۇ. ئاتا ـ ئانىسى بېشىدىن ئۆتكەن ئازاب ـ ئوقۇبەتلىك كۈن- لەرنى سۆزلەپ بېرىپتۇ ھەمدە بۇ نائەھلىدىن ئىنتىقام ئېلىشنى تەلەپ قىلىپتۇ. بۇ ئىككى ئوغۇل بۇ مەككارنىڭ ئارقىسىدىن قوغلاپ بېرىپ تۇتۇپتۇ:

— ھەي قارا نىيەت مەككار قاراقچى! سەن بىزگە بىكاردىن ـ بىكارلا شۇنچىۋالا زىيانكەشلىك قىلدىڭ. ئەل قىساسى مىنەلھەق. قىساس ئېلىش نۆۋىتى ئەمدى بىزگە يەتتى. ياتار جايىڭ دوزاخ بولسۇن! — دەپ بۇ مەككارنى ئاتقا سۆرىتىپ، قىيىن ئۆلۈم بىلەن جازالاپتۇ.

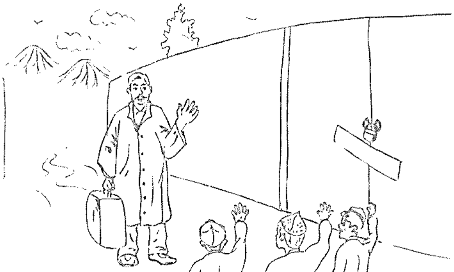

ئاتا ـ ئانا ۋە بالا جەم بولۇشۇپ، مۇراد ـ مەقسەتـ لىرىگە يېتىپتۇ.

مۆھتەرەم بوۋاي چۆ-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

چەكنى سۆزلەپ بولۇپ بىلقۇتجانغا قارىدى. بىلقۇتجان بۇ ھەقتە پىكىر قاتناشتۇرۇشقا ئالدىرىماي دېدىمۇ، گەپ قىلماي جىم ئولتۇرۇۋالدى. شۇڭا، يەنىلا مۆھتەرەم بوۋاي سۆزلىدى:

— خاسىيەتلىك قۇشنىڭ چۆچەكتە سۆزلەنگىنىدەك خاسىيەتلىك بولۇپ كېتىشى ئەلۋەتتە ناتايىن، لېكىن خاسىيەتلىك قۇشنىڭ ئاق كۆڭۈل، خالىس نىيەتلىك كىشىلەرگە ئۇچرايدىغانلىقى ناھايىتى ئېنىق. چۆچەكتە ئۇلار تەقدىر ـ ئىرادە بىلەن بۇ قۇشنىڭ يۈرىكىنى يەۋېلىپ، خاسىيەتلىك ئادەمگە ئايلىنىپ قالدى. ئۇلارغا ھەر كۈنى بىر خالتا ئالتۇن نېسىپ بولدى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار تۈگىمەس دۇنياغا ئىگە بولدى. بۇ چۆچەكتە قارا نىيەتلىك بىلەن ئاق كۆڭۈللۈكنىڭ مۇناسىۋىتى، ئاق كۆڭۈللۈكنىڭ قارا نىيەتلىكنىڭ ئۈستىدىن چوقۇم غەلىبە قىلىدىغانلىقىدىن ئىبارەت ھاياتىي ھەقىقەت يورۇتۇپ بېرىلگەن.

بىلقۇتجان بوۋىسىنىڭ سۆزىگە قوشۇمچە قىلىپ مۇنداق دېدى:

— شۇنى ئەستىن چىقارماسلىق كېرەككى، ئاق كۆڭۈل بولۇش ئادەم ئۈچۈن ھەممىدىن مۇھىم ئىكەن، شۇڭا، مەن ئاق كۆڭۈللۈكنى ھەممىدىن ئارتۇق ئىنسانىي پەزىلەت ئىكەن دەپ قالدىم. مەن چوقۇم ئاق كۆڭۈل بولۇشقا، ياخشى خىسلەتلىرىمنى تېخىمۇ ياخشىلاشقا تىرىشىمەن.

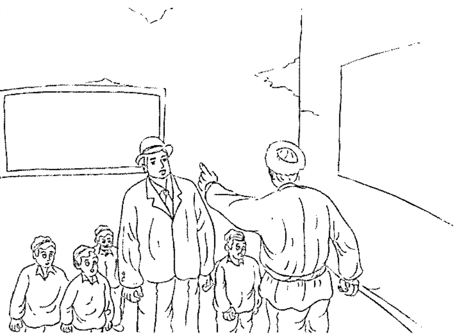

— مەن ساڭا ئىشىنىمەن، جىنىم بالام! — دېدى مۆھتەرەم بوۋاي سۆيۈنگەن ھالدا.

ئۇلار ئارىدا بىر كۈن ئارام ئېلىشىۋالدى. بۇ جەرياندا بىلقۇتجان ساۋاقداشلىرى ۋە دوستلىرىغا بوۋىسىدىن ئاڭلىغان ئاجايىپ - غارايىپ چۆچەكلەردىن بىرنەچچىسىنى ئېيتىپ بېرىپ، ئۇلارنى ھەيران قالدۇرۇۋەتتى. ئەتىسى بىلقۇتجان ناھايىتى روھلۇق ھالدا ئورنىدىن تۇرۇپ مەكتەپكە باردى ۋە يەنە بىرنەچچە چۆچەكنى بالىلارغا سۆزلەپ بەردى. بۇنىڭ بىلەن ساۋاقداشلىرى ئۇنىڭ ئەتراپىدىن كەتمەيدىغان بولۇپ قالدى.

— بوۋا، مەن ساۋاقداشلىرىمنى چۆچەك ئېيتىپ بېرىپ قالتىس ھەيران قالدۇرۇۋەتتىم، — دېدى بىلقۇتجان مەكتەپتىن قايتىپ كېلىپلا، — يەنە قىزىق - قىزىق چۆچەكلەردىن ئېيتىپ بەرسىڭىز، ساۋاقداشلىرىمنى داۋاملىق ھەيران قالدۇرسام دەي- مەن...!

— ماقۇل - ماقۇل جىنىم بالام! — دېدى مۆھتەرەم بوۋاي ئامراق نەۋرىسىنىڭ بېشىنى سىلاپ تۇرۇپ، — نۇرغۇن قىزىق چۆچەكلىرىم بار. ئۇنى ھازىرلا سۆزلەپ بېرەي، قېنى، قۇلاق سال!

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

خاسىيەتلىك ئاق گۈل

بۇرۇنقى زاماندا بىر پادىشاھ ئۆتكەن ئىكەن. ئۇنىڭ ناھايىتى چىرايلىق بىرلا قىزى بولۇپ، پادىشاھ قىزىنى بەكمۇ ئەتىۋارلاپ چوڭ قىلغانىكەن.

يىللار ئۆتۈپ قىز بالاغەتكە يېتىپتۇ. پادىشاھ ئۇنى ئوبدانراق بىرەرسىگە ياتلىق قىلىپ، ئاتىلىق قەرزىنى ئادا قىلسام، دەپ كېچە - كۈندۈز ئويلاپ يۈرگەن كۈنلەرنىڭ بىرىدە، كۈتمىگەندە قىز تۇتقاقلىق كېسىلىگە مۇپتىلا بولۇپ قاپتۇ.

پادىشاھ ئەپسۇسلىنىپ كېچە - كۈندۈز ئاھ ئۇرۇپتۇ. تېۋىپ چاقىرتىپ قىزنى ساقايتىشقا پەرمان قىپتۇ. يىراق - يېقىندىن كەلگەن تېۋىپلار بارلىق چارە - تەدبىرلەرنى قىلغان بولسىمۇ، قىز ساقايماپتۇ. لېكىن قىزنىڭ ھۆسن - جامالىنىڭ تەرىپىنى ئاڭلىغان شاھزادىلەر قىزغا كۆندە دېگۈدەك ئەلچى ئەۋەتكىلى تۇرۇپتۇ.

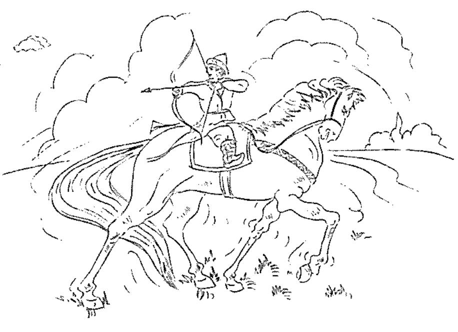

پادىشاھ ئىختىيارىنى قىزىغا قويغان ئىكەن، قىز «كېسىلىمنى قانداق كىشى

ساقايتسا، شۇنىڭغا تېگىمەن» دەپتۇ. شاھزادىلەر بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ئۇ ساھىبجامالنىڭ كېسىلىگە دورا ئىزدىشىپ، شەھەرمۇ شەھەر چېپىشىپتۇ. بۇ خەۋەر قۇلاقتىن ـ قۇلاققا ئاڭلىنىپ، ھەر قايسى شەھەر ئەھلى «قىزنى كىم ئالار» دېگەن ۋەسۋەسە ئىچىدە قاپتۇ.

نامەلۇم بىر يۇرتتا ئاتا ـ ئانىسى يوق بىر يېتىم ئوغۇل بار ئىكەن. ئۇ شىپالىق دورىنى ئىزلەپ تېپىپ، ئۇ ساھىبجامالنى ساقايتىپ مۇرادىغا يەتمەكچى بوپتۇ ۋە غەيرەت كەمىرىنى چىڭ باغلاپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇ چۆل ـ باياۋانلارنى كېزىپ بىر باغنىڭ ئالدىغا كەپتۇ. قارىسا بۇ باغ جەننەتتىن كەم ئەمەس. ھەر خىل مېۋىلەر پىشىپ كەتكەن، گۈللەر ئېچىلغان، ھەر خىل قۇشلار سايراۋاتقان، سۇلار شارقىراپ ئېقىۋاتقان. يىگىت يول يۈرۈپ ئېچىرقاپ كەتكەنلىكتىن مېۋىلەرنى ئۈزۈپ يېيىشكە باشلاپتۇ. بىر چاغدا ئۇنىڭ قۇلىقىغا دەھشەتلىك بىر ئاۋاز ئاڭلىنىپتۇ. شۇنداق قارىسا، دىۋە سۈپەت بىر موماي ئالدىغا كېلىپ:

— نېمىشقا سورىمايلا باغقا كىردىڭ؟ — دەپ غەزەپ بىلەن بالىغا تىكىلىپتۇ. بالا تىترەپ تۇرۇپ:

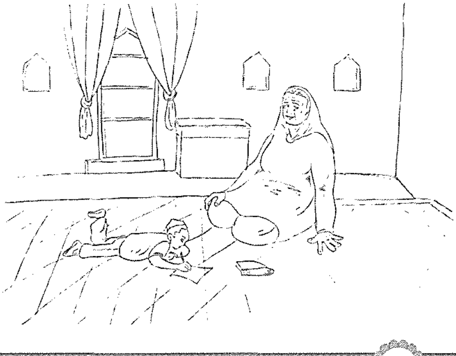

— ئەي ئانا! مەن ئاتا ـ ئانىسىز بىر يېتىممەن، بېشىمغا ئىشق سەۋداسى چۈشتى. دىلرەبانىڭ دەردىگە شىپا ئىزلەپ بۇ باغقا كىرىپ قالدىم... — دەپلا

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ھوشىدىن كېتىپتۇ. ئۇ ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن موماي ئۇنىڭ-غا:

— ئەي، يىگىت، سەن دورا ئىزلەپ كەلگەنسەن، شاھ قىزىغا شىپا بولىدىغان دورىنى تاپالماي، سانسىز شاھزادە مەقسىتىگە يېتەلمىدى. سېنىڭ تاپمىقىڭ تېخىمۇ مۇشكۇلدۇر. جېنىڭنى قىينىماي يۇرتۇڭغا قايت، — دەپتۇ.

— ئانا، قىلغان سۆزلىرىگە رەھمەت، ئول ماھى تابان ئۈچۈن باسقان ھەر قەدىمىمگە مىڭ رازىمەنكى، ھەرگىز ئارقامغا قايتماي-مەن، — دەپتۇ يىگىت.

— ئەي ئوغلۇم، ئىرادەڭ ئېيتقىنىڭدەك بولسا، كۈنچىقىشقا قاراپ ماڭ، قۇملۇقنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر چارباغ بار. باغ ئىگىسىنى «فەتران جادۇ» دەيدۇ. قىزغا شۇ جادۇگەر قەست قىلىپ، ئۇنىڭ تەقدىرىنى بىر تۈپ ئاق گۈلگە باغلىغۇەتكەن. ئۇ ھەر ھەپ-تىدە بىر قېتىم سېھرى ئوقۇغاندا، قىزنى تىترەك بېسىپ، بېشى ئاغرىپ ھوشىدىن كېتىدۇ. سەن باغقا كىرسەڭ، ئاق گۈلدىن بىر تال ئۈزۈۋال ـ دە، تېز قايتىپ گۈلنى قىزغا بەر. قىز گۈلنى چېكىسىگە قىسسۇن، شۇ ھامان ساقىيىدۇ. قىز سېنىڭ پىرا-قىڭدا ئۆرتىنىپ سېنى ئىز-لەيدۇ. بۇ سىرنى مەن ھېچ-كىمگە ئېيتمىغان، كۆپ جا-پا چەككەنلىكىڭ ئۈچۈن ساڭا ئېيتتىم. ساڭا ئاق يول تىلەيمەن، — دەپتۇ ۋە بالد-

غا يولدا يىگىن، دەپ بىر خالتا ئۆرۈك قېقى بېرىپتۇ.

بالا رەھمەت ئېيتىپ يولغا چىقىپتۇ. ئۇ ئون بەش كۈن يول ماڭغاندىن كېيىن، ھېلىقى چارباغقا يېتىپ كەپتۇ. قارىسا مۇ-شۇككە ئوخشاش بىر مەخلۇق باغ ئىشىكىنى ساقلاپ ياتقۇدەك، ئۇ جادۇ كەمپىرنىڭ كىچىك قىزى ئىكەن. بالا ئۇنىڭغا سالام بېرىپ-تۇ. بالا قىزنىڭ كۆزىگە ئىسسىق كۆرۈنۈپ قاپتۇ ۋە بالىنى باغقا كىرىپ ھاۋا يەپ چىقىشقا تەكلىپ قىپتۇ. بالا باغقا كىرىپ، ئې-رىق بويلاپ كېتىۋاتسا، كۆزىگە گۈللۈكتە تازا چىرايلىق ئېچىلغان بىر تۈپ ئاق گۈل كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ گۈلدىن بىر تال ئۈزگەن ئى-كەن، شۇ ھامان ھاۋا گۈلدۈرلەپ باغنى قاراڭغۇلۇق بېسىپتۇ. بالا قورقۇپ تېنەپ يۈرسە، ھېلىقى مۈشۈك سۈپەت قىز كېلىپ:

— بۇ يەردە تۇرماي چاپسان قاچ، قېرىنداشلىرىم كۆرۈپ قالسا، سېنى ھايات قويمايدۇ، — دەپتۇ.

بالا باغدىن قېچىپ چىقىپتۇ. بىر نەچچە كۈن يول مېڭىپ ئوردىغا يېتىپ كەپتۇ. بالىنىڭ يول ۋە ئاچلىقنىڭ ئازابىدىن سولغان چىرايىنى كۆرگەنلەر ئۇنىڭدىن:

— نەدىن كەلدىڭ؟ — دەپ سوراپتۇ. بالا:

— مەن كارۋان بېشى ئىدىم، يولدا قاراقچىلار كارۋانلىرىمنى ئۆلتۈرۈپ، ماللىرىمنى بۇلاپ كەتتى. مەن يالغاندىن ئۆلگەن بولۇ-ۋېلىپ، قاراقچىلار كەتكەن-

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

ىدىن كېيىن، جىنىمنى ئېلىپ بۇ يەرگە قېچىپ كەلدىم، ــ دەپ جاۋاب بېرىپتۇ. كىشىلەرنىڭ ئىچى ئاغرىپ، ئۇنىڭغا ئاش ـ نان بەرگەن ئىكەن. يىگىت خېلى جانلىنىپ قاپتۇ.

ئۇ بازار ئايلىنىپ يۈرسە، بىر قېرى ئايال ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ:

ــ نەدىن كەلدىڭ؟ ــ دەپ سوراپتۇ.

ــ سەھرادىن گۈل ساتقىلى كەلدىم، ــ دەپتۇ بالا ۋە ئۇنىڭغا قويندىن گۈلنى ئېلىپ كۆرسىتىپتۇ. موماي گۈلنى كۆرۈپتۇ.

ــ ئانا، بۇ گۈل سىزگە يارىمايدۇ، ــ دەپتۇ.

موماي:

ــ بۇ گۈلنى مەن پادىشاھنىڭ قىزىغا سوۋغا قىلىش ئۈچۈن ئالىمەن، ــ دەپتۇ.

بالا مەلىكىنىڭ نامىنى ئاڭلاپ:

ــ ئەگەر گۈلنى مەلىكىگە سوۋغا قىلسىڭىز، سىزدىن پۇل ئالماي بېرىمەن، ــ دەپتۇ ۋە گۈلنى مومايىنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ قويۇپ كەينىگە قارىماي كېتىپتۇ.

دېگەندەك، موماي گۈلنى مەلىكىگە بېرىپتۇ. مەلىكە گۈلنى چىرايلىق پۇراپ، قىسقان ئىكەن، مىنۇت ئۆتمەي دىلى روشەنلىشىپ، خۇشاللىقى ئىچىگە سىغماي قاپتۇ. ئۇ-

زىچىلا گۈل بەرگەن يىگىت پىراقىدا يىغلاشقا باشلاپتۇ ۋە مومايغا ئۇنى تېپىپ كېلىشنى ئىلتىجا قىپتۇ. موماي يىگىتنى تېپىپ، مەلىكىنىڭ ئالدىغا باشلاپ كەپتۇ. مەلىكە يىگىتنى ئىززەت ـ ئىكرام بىلەن كۈتۈۋېلىپ مېھمان قىپتۇ. تون كىيگۈزۈپتۇ. ئاندىن مومايىنى چاقىرىپ:

ـــ ئەي ئانا! سىز بىرىپ ئاتامغا ئېيتىڭ، مەن سەللىمازا ساقايدىم، ۋەدەم بويىچە ماڭا شىپالىق دورا ئېلىپ كەلگەن يىگىت بىلەن مېنىڭ يۈزۈمنى ئېچىۋەتسۇن، ـــ دەپتۇ.

موماي پادىشاھغا قىزنىڭ تەلىپىنى يەتكۈزۈپتۇ. پادىشاھ قىزىنىڭ ساقايغانلىقىنى ئاڭلاپ، ئاق گۈلنى ئېلىپ كەلگەن يىگىتكە ئاپىرىن ئوقۇپتۇ. قىزىنىڭ تەلىپىگە قوشۇلۇپ تويغا تەييارلىق قىلىش يارلىقى چۈشۈرۈپتۇ. تەييارلىق پۈتكەندىن كېيىن قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي قىلىپ مەلىكىنى يىگىتكە قوشۇپ قويۇپتۇ. بۇلار يەتتە پەرزەنت كۆرۈپ ئالەمدىن ئۆتۈپتۇ.

چۆچەك تۈگىشى بىلەنلا بىلقۇتجان ئىتتىك مۆھتەرەم بوۋاينىڭ چىرايىغا قارىدى. بوۋاي ئۇنى سۆزلەپ بېقىشقا دەۋەت قىلدى. بىلقۇتجان مۇنداق دېدى:

ـــ يىگىت ئاق كۆڭۈل، سەمىمىي بولغاچقا، ئۇنىڭغا خاسىيەتلىك ئاق گۈلنى ئۇزۇش نېسىپ بولدى ۋە ئۇنى

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

ساق ـ سالامەت مەلىكىنىڭ قولىغا تۇتقۇزۇپ، ئاخىر مۇراد ـ مەقسىتىگە يەتتى. بۇ چۆچەكتىمۇ ئەلۋەتتە ئاق كۆڭۈللۈكنىڭ هامان كىشىگە ياخشىلىق ئېلىپ كېلىدىغانلىقىدىن ئىبارەت هەقىقەت يورۇتۇپ بېرىلگەن ئىكەن.

ــ سۆزۈڭ توغرا بولدى، جېنىم بالام! ــ دېدى مۆھتەرەم بوۋاي بىلقۇتجاننى ئۆزىگە تارتىپ تۇرۇپ، ــ سەن هەرقانداق چۆچەكنى بىر ئاڭلاپلا ئۇنى تەھلىل قىلالايدىغان بولۇپ كەتتىڭ جۇمۇ!

بىلقۇتجان ئېيتقۇسىز خۇشال بولۇپ، بوۋىسىنىڭ باغرىغا ئۆزىنى تاشلىدى. بوۋاي ئۇنى پۇراپ، سۆيۈپ تۇرۇپ:

ــ ئەي كۆزۈمنىڭ نۇرى! يەنە بىر چۆچەك ئېيتىپ بەرسەم ئاڭلاشنى خالامسەن؟ ــ دەپ سورىدى.

ــ جان دەپ خالايمەن بوۋا! ــ دېدى بىلقۇتجان جاراڭلىق ئاۋازدا.

ــ ئۇنداق بولسا قۇلاق سال!

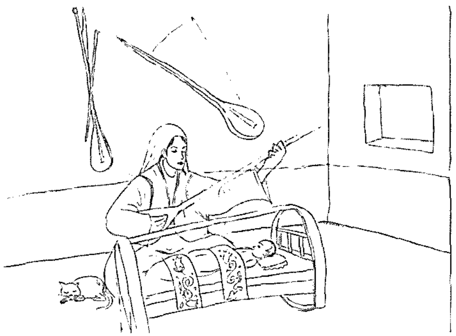

خاسىيەتلىك بۇلاق

بار ئىكەن، يوق ئىكەن، ئاچ ئىكەن، توق ئىكەن. ئەنە شۇ
زامانلاردا، ئاقباش تاغنىڭ باغرىدا ئاجايىپ ـ غارايىپ قىزىقارلىق
ئىشلار بولغان ئىكەن.

بۇ تاغنىڭ ئېتىكىدە چاچلىرى ئاقارغان، بەللىرى مۈكچەي-
گەن. يۈز ياشتىن ئاشقان بىر جۈپ ئەمگەكچان بوۋاي ـ موماي
ياشىغان ئىكەن. بوۋاينىڭ ئىسمى سەلەي، موماينىڭ ئىسمى سە-
ئىدە ئىكەن. ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئىككى بىلىكىگە تايىنىپ ھالال
ئەمگىكى بىلەن ياشايدىكەن، بىر ـ بىرىنى ئىنتايىن قەدىرلىشى-
دىكەن. بىراق. بىرمۇ بالىسى بولمىغاچقا، كۆڭۈللىرى يېرىم ئى-
كەن. ئۇلار باشلىرىدىكى ئاپپاق چاچلىرىغا، يۈزلىرىدىكى قورۇق-
لىرىغا قاراپ، تەقدىرنىڭ ئادالەتسىزلىكىدىن نارازى بولۇپ، ئۆل-
مەي ياشاشنى، ياشىغانچە ياشىرىپ تۇرۇشنىڭ خىياللىرىنى سۈ-
رىدىكەن.

كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى
چۈشتە، بوۋاي ئىشىك ئال-
دىدىكى كاۋا بارىڭى ئاستىدا
ئۇخلاپ چۈش كۆرۈپتۇ.
چۈشىدە بىر ئاجايىپ قۇش

ئۇيغۇر كىتاب تور بېكىتى www.uyghurkitap.com

كۆرۈپتۇ. قۇش بوۋاينىڭ بېشىدا ئايلىنىپ ئۇچۇپتۇ، بوۋاي بولسا قۇشقا ھەۋەسلىنىپ، قۇشنىڭ كەينىدىن مېڭىپتۇ. ماڭا ــ ماڭا ھاۋاسى ئىنتايىن ساپ، چىرايلىق بىر چىمەنلىككە بېرىپ قاپتۇ. قارىغۇدەك بولسا، تۆت ئەتراپى ياپيېشىل، بۈك ــ باراقسان، كۆز-نى قاماشتۇرغۇدەك رەڭگا رەڭ گۈللەر ئېچىلغان، سۈپسۈزۈك سۇلار شىلدىرلاپ ئېقىپ تۇرغان، ھەرخىل قۇشلار سايراپ تۇر-غان، جانىۋارلار ئەركىن سەكرەپ يۈرگەن ئىكەن. بۇنى كۆرگەن بوۋاي: پاھ، پاھ، نېمىدېگەن گۈزەل چىمەنزار بۇ، جەننەت دېگەن بۇنىڭدىن ئارتۇق بولماس، دەپ ئويلاپتۇ. بوۋاي ئالدىغا ماڭغانچە دىمىقىغا ئېپار ــ زەپەرنىڭ خۇش پۇراقلىرى ئۇرۇلۇپتۇ. قارىغۇ-دەك بولسا مېھرىگىياھلار بولۇق ئۆسكەن بىر جايدا ئاجايىپ بىر ئېسىل بۇلاق مۆلدۈرلەپ تۇرغۇدەك. ھېلىقى قۇش بۇلاق ئۈستى-دە بىر پەس شوخ سايراپ، قاناتلىرىنى كېرىپ، يەرگە قونۇپتۇ، بىر سىلكىنىپلا گۈزەل پەرى قىزغا ئايلىنىپتۇ ۋە بوۋايغا:

ــ بوۋا، بۇ خاسىيەتلىك بۇلاق، بۇلاق سۈيىنى ئۈچ قېتىم ئىچسىلە مەقسەتلىرى ئىجابەت بولىدۇ، ــ دەپتۇ.

بوۋاي خۇشاللىقىدا پەرى قىزغا رەھمەت ئوقۇپ، بۇلاق سۇ-يىنى ئوچۇملاپ ئەمدىلا ئاغ-زىغا ئاپارغان ئىكەن، موماي-نىڭ:

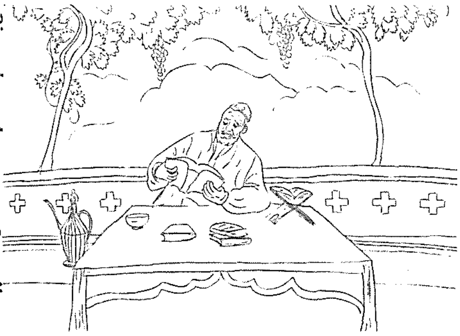

ــ قوپسىلا، قوپسىلا، ــ دېگەن ئاۋازىنى ئاڭلاپ ئويغىنىپ كېتىپتۇ ۋە «تاتلىق

چۈشۈمنى بۇزدۇڭ» دەپ موماىغا كايىپتۇ ــ دە، پالتا، ئاغامچىلىـ
ـرىنى ئېلىپ، ئوتۇن كەسكىلى تاغقا قاراپ مېڭىپتۇ.

ھەيۋەتلىك ئاقباش تاغ بۇ كۈنى بوۋاينىڭ كۆزىگە ئادەتتىن تاشقىرى كۆركەم ۋە گۈزەل كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ يول بويى بايا كۆرگەن چۈشىنى ئويلاپ، تاغنىڭ ئىچىگە خېلىلا كىرىپ كەتكەنلىكىنى سەزمەي قاپتۇ. بوۋاي تۇيۇقسىز بىر قۇشنىڭ غەلىتە سايرىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ بېشىنى كۆتۈرگەن ئىكەن، بىر قۇش موللاقلاپ ئۇچۇپ كېلىپ ئالدىغا چۈشۈپتۇ. بۇ تاجلىرى ئالتۇندەك پارقىراپ تۇرغان، پەيلىرى توزنىڭكىدىنمۇ رەڭدار، قۇيرۇق پەيلىرى ئۈچ ــ تۆت غۇلاچ كېلىدىغان ئاجايىپ چىرايلىق بىر قۇش ئىكەن. ئۇنىڭ پۇتىغا ئوقيا ئوقى سانجىقلىق بولۇپ، قان توختىماي ئېقىپ تۇرـ
ـغۇدەك. بوۋاي دەرھال ئوقنى سۇغۇرۇۋېتىپ، بىر خىل دورىلىق ئۆسۈملۈكنى ئالىقىنىغا ئېلىپ مىجىپ، سۈيىنى قۇشنىڭ ياـ
ـرىلانغان پۇتىغا تېمىتىپ، پوتىسىنى يىرتىپ تېڭىپ قويۇپتۇ. قۇش ناھايىتى تېزلا ساقىيىپ ئەكسىگە كەپتۇ ۋە قاناتلىرىنى كېرىپ ھاۋاغا كۆتۈرۈلۈپتۇ ــ دە، بوۋاينىڭ بېشىدا ئايلىنىپ ئۇچۇپ، شوخ ۋە يېقىملىق سايراپتۇ. بىر ھازادىن كېيىن يەرگە قونۇپلا ئاجايىپ چىرايلىق پەرى قىزغا ئايلىنىپتۇ، بوۋايغا سالام بېرىپ مۇنداق دەپتۇ:

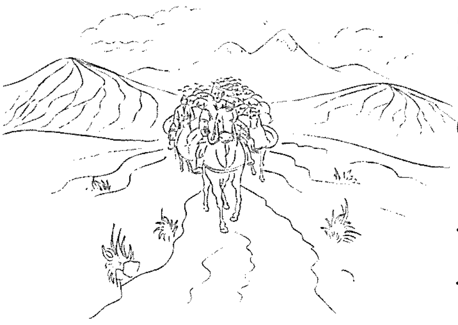

ــ ئەسسالام ئاق كۆـ
ـڭۈل بوۋا، سىلى ماڭا ياخـ

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

شىلىق قىلدىلا، ئەمدى مەنمۇ ياخشىلىققا ياخشىلىق قايتۇرماقچىمەن. قانداق مەقسەتلىرى بولسا ئېيتسىلا، ياردەمگە مەن تەييار، — دەپتۇ. بوۋاي گاڭگىراپ ئەقلى ـ ھوشىنى يوقىتىپ قويۇپتۇ.

«ئوڭۇممۇ ـ چۈشۈممۇ» دەپ بېشىنى سىلكىپ، كۆزلىرىنى ئۇۋۇلاپ، يەر ئاستىدىن قىزغا نەزەر سېپتۇ. قوندۇزدەك قاپقارا چاچلىق، ئوقيانىڭ يايىسىدەك ئەگمە قاشلىق، خۇمار كۆزلۈك، ئانار يۈزلۈك، زىبا بويلۇق، ئاي دېسە ئاغزى، كۈن دېسە كۆزى بار بۇ قىز چۈشىدە كۆرگەن پەرىنىڭ نەق ئۆزى ئىكەن. بوۋاي ھەيران بولۇپ ئويلىنىپتۇ، ئاخىرى ئاپپاق ساقىلىنى سىلاپ، كۆڭلىگە پۈككەن ئارزۇ ـ ئىستەكلىرىنى بايان قىپتۇ:

— ئەي پەرى قىز، مۇشۇ ئاپپاق ساقلىمنى يوقىتىپ، مۇڭكچەيگەن بەللىرىمنى تۈزلەشنىڭ ئامالى بارمىدۇ؟

بوۋاينىڭ دېمەكچى بولغان گېپىنىڭ تېگىنى چۈشەنگەن پەرى قىز، كۈنچىقىش تەرەپنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ:

— ئەلۋەتتە بار، بوۋا، ئەنە قارىسىلا، ئاشۇ ئاقباش تاغنىڭ مۇزلۇق چوققىسىدىن ئۆتسىلە ئاجايىپ سېھىرلىك گۈزەل ماكان بار، ئەنە شۇ ماكاندا بىر خاسىيەتلىك بۇلاق بولۇپ، ئۇنىڭ سۈيىنىڭ ياشارتىش خاسىيىتى بار. ئەمما. ئۇ ماكانغا بارىدىغان يول تولىمۇ مۇشكۈل. مۇز داۋانلار

تىك ۋە خەتەرلىك. توسقۇنلارنى بۆسۈپ، مەقسەتكە يېتىش نىيەت-
لىرى بولسا، مەن ھەر ئىشلىرىدا يار ـ يۆلەك بولىمەن. باشلىرى-
غا كۈن چۈشكەندە بۇنى كۆيدۈرسىلە شۇ ھامان يانلىرىدا پەيدا بو-
لىمەن، ـــ دەپ، قىزىل، يېشىل، سىرىق رەڭلىك ئۈچ تال پەينى
بوۋايغا بېرىپتۇ ـ دە، قۇشقا ئايلىنىپ ئاسمانغا كۆتۈرۈلۈپتۇ ۋە
بوۋاينىڭ بېشىدىن ئەگىپ، قېلىن ئورمانلىق تاغنىڭ ئىچكى-
رىسگە قاراپ ئۇچۇپ كۆزدىن غايىب بوپتۇ.

بوۋاي ئۆيگە ناھايىتى كەچ قايتىپتۇ ۋە مومايغا ئاجايىپ بىر
قۇش كۆرگەنلىكىنى، ئۇنىڭ پەرى قىزغا ئايلانغانلىقىنى، تاغدا
خاسىيەتلىك بۇلاقنىڭ بارلىقىنى، بۇلاق سۈيىنىڭ ئادەمنى ياشار-
تىدىغانلىقىنى بىر ـ بىرلەپ سۆزلەپ بېرىپتۇ. موماي ئالامەت
خۇشال بوپتۇ. ئىككىسى مەسلىھەتلىشىپ خاسىيەتلىك بۇلاققا
بېرىشقا تەييارلىق قىلىپتۇ. بەلگىلەنگەن كۈندە بوۋاي موماي بى-
لەن خوشلىشىپ، ئاقباش تاغقا قاراپ يول ئاپتۇ.

بوۋاي يول يۈرۈپتۇ، يول يۈرسىمۇ مول يۈرۈپتۇ. ئاخىرى
بىر قېلىن ئورمانلىققا كەلگەندە يول تېپىلماپتۇ، سول تەرەپكە
مېڭىپتۇ، بولماپتۇ؛ ئوڭ تەرەپكە مېڭىپتۇ، بولماپتۇ. ئۇدۇل مې-
ڭىپتۇ بولماپتۇ. ئۇدۇل يو-

رۇشكە ئامال بولماي، كەي-
نىگە قايتىشقا كۆڭلى قىي-
ماي، چارە ـ تەدبىرنىڭ يو-
قىدا بىر ئاز ئارام ئالغاچ
قورساق تويغۇزاي دەپ ئول-

www.uyghurkitap.com

تۇرۇپ خالتىسىغا قولىنى سالغان ئىكەن، قولىغا ھېلىقى پەرى قىز بەرگەن قىزىل پەي چىقىپتۇ. بوۋاي: «توختا، بېشىمغا بىرغەم چۈشتى، بىر كۆيدۈرۈپ باقمايمۇ؟» دەپ پەينى كۆيدۈرگەن ئىكەن، ئىسسىق بىر شامال چىقىپ، شۇ ھامان ئالدىدا ھېلىقى قۇش پەيدا بولۇپ:

— ئەسسالام بوۋا، باشلىرىغا نېمە كۈن چۈشتى؟ — دەپتۇ.

— قېلىن ئورمانلىق يولۇمنى توسىدى. يول تاپالماي، بېشىمنىڭ ئىچى ـ تېشى قاتتى. — دەپتۇ بوۋاي.

— ئۇنداق بولسا مەشئەل ياساپ ئوت يېقىپ قۇيرۇقۇمغا باغلاپ قويسىلا، مەن يول باشلاي، — دەپتۇ قۇش.

بوۋاي مەشئەل ياساپ قۇشنىڭ قۇيرۇقىغا باغلاپ ئوت يېقىپتۇ. قۇش چاقماق تېزلىكىدە ئورمانلىق ئۈستىدە ئۇچۇپتۇ، قۇيرۇقىدىكى ئوت دەرەخلەرگە تۇتىشىپ، تۆز كەتكەن ئوت دەريا ھاسىل بولۇپتۇ ـ دە، ھەش ـ پەش دېگۈچە تۈپتۈز بىر يول ئېچىلىپتۇ.

بوۋاي يولىنى داۋاملاشتۇرۇپتۇ، ماڭا ـ ماڭا قورقۇنچلۇق بىر جايغا كېلىپ قاپتۇ. تۆت ئەتراپتىن يولۋاس، شىر، يىلپىز، بۆرە، يىلان، چايان... لار چىققىلى باشلاپتۇ، بوۋاينىڭ ئەرۋاھى قىرىق گەز ئۇچۇپتۇ. قورققىنىدىن چىرايلىرى تاتىرىپ، پۇت ـ قولىغا تىترەك ئولىشىپتۇ. ئۇ:

«ئەمدى بۇ يىرتقۇچلارغا يەم بولىدىغان بولدۇم، كۆزۈم كۆرمىد-
سۇن» دەپ قولىدىكى خالتىسى بىلەن يۈزىنى توسىغان ئىكەن،
يۈزىگە پەي ئۈزۈلۈپتۇ. دەرھال پەينى چىقىرىپ كۆيدۈرۈپتۇ. ئىد-
سىق شامال چىقىپ قۇش پەيدا بوپتۇ. بوۋاينى ئۇستىگە ئولتۇر-
غۇزۇپ ئۇچۇپتۇ. ئۇزاق ئۆتمەي بىر مۇز داۋاننىڭ باغرىدىكى خا-
تىرجەم جايغا چۈشۈرۈپ قويۇپتۇ.

بوۋاي مۇز داۋانغا چىقىپ، ئانچە كۆپ يول يۈرمەيلا شىددەت-
لىك شىۋىرغان چىقىشقا باشلاپتۇ. بوۋاي بىر قەدەم ئالدىغا ماڭ-
سا، نەچچە قەدەم كەينىگە سىيرىلىپ، ئاخىر كۆزىنى ئاچالماي،
بىر تىك ياردىن چۈشۈپ كېتىپتۇ. بەختىگە يارىشا تاغنىڭ بېلىد-
دىكى بىر قېرى دەرەخنىڭ شېخىغا ئېلىنىپ قاپتۇ. بوۋاي «ئەمدى
ئۆلىدىغان بولدۇم، بۇ تىك ياردىن قانداق چىققىلى بولسۇن» دەپ
بېشىنى كۆتۈرۈپ يۇقىرىغا قاراپتۇ. ئۇ دەرەخنىڭ كىچىك بىر
شېخىغا ئېلىنىپ قالغان خالتىسىنى ۋە خالتىدىن چۈشۈپ كېتەي
دەپ قالغان پەينى كۆرۈپ قاپتۇ. بوۋاي مىڭ تەستە پەينى قولىغا
ئېلىپ كۆيدۈرۈپتۇ، يەنە ئىسسىق شامال غۇرۇلداپ، قۇش تىك
يار ئىچىدە پەيدا بوپتۇ ـ دە، بوۋاينى ئۇستىگە ئولتۇرغۇزۇپ تىك
ياردىن چىقىرىپ قويۇپتۇ.

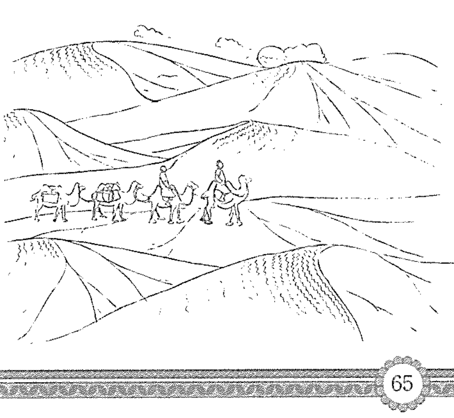

بوۋاي مۇز داۋاندىن
ئېشىپ، تۆۋەنگە نەزەر سال-
غان ئىكەن. ئاجايىپ سې-
ھىرلىك بىر ماكان كۆرۈ-
نۈپتۇ. تاغلار چاقناپ، نۇر

uyghurkitap.com

چېچەپ تۇرغۇدەك. باغلاردا مېۋىلەر پىشىپ مەي باغلاپ كېتىپ-
تۇدەك. بىر ـ بىرىدىن چىرايلىق قۇشلار شوخ سايرىشىپ، شاخ-
تىن ـ شاخقا قونۇپ يۈرگۈدەك. بۇغا ـ مارال، كېيىكلەر ياپىي-
شىل چىمەنلىكتە بەھۇزۇر ئويناقلاپ يۈرگۈدەك. بوۋاي چىمەنلىك
يولنى بويلاپ رەڭگارەڭ گۈللەرنى، گۈللەر ئۈستىدە ئۇچۇپ يۈر-
گەن رەڭدار كېپىنەك ۋە ھەسەل ھەرىلىرىنى تاماشا قىلىپ ئالغا
يۈرۈپتۇ. بىر چاغدا ئۇدۇلغا قارىغۇدەك بولسا، مېھرىگىياھلار
ھۆپپىدە ئۆسكەن بۇلاق بويىدا ھېلىقى پەرى قىز ئولتۇرغۇدەك.
پەرى قىز بوۋاينى كۆرۈپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ھۆرمەت ـ ئېھتىرام
بىلدۈرگەندىن كېيىن:

— بوۋاي، جاپا چەكتىلە، ئىرادىلىرىگە قايىلمەن، — دەپ-
تۇ.

— جاپا چەكمەي ھالاۋەت يوق، مەقسەتكە ئىرادە بولمىسا
يەتكىلى بولماس، — دەپتۇ بوۋاي.

— قېنى بوۋا، خاسىيەتلىك بۇلاق سۈيىدىن ئۈچ ئوچۇم ئوت-
لىسىلا، — دەپتۇ پەرى قىز.

— كالپۇكلىرىم يېرىلىپ، ئىچىم قۇرۇپ كەتتى. نېمە ئۇ-
چۇن قانغۇچە ئىچسىلە دې-
مەي، ئۈچ ئۇچۇم ئوتلىسىلا
دەيسىز؟ — دەپتۇ بوۋاي.

— بۇ خاسىيەتلىك
بۇلاق، بۇنىڭ سۈيىنى ئۈچ
ئوچۇم ئوتلىسا كۇپايە، جىق

ئىچىۋەتسە بوۋاقنى ئايلىنىپ قالىدىلا، — دەپتۇ پەرى قىز.

— پەرى قىز، ئېغىر كۆرمەي بۇلاق سۈيىنىڭ خاسىيىتىنى سۆزلەپ بەرسىڭىز قانداق؟ — دەپ سوراپتۇ بوۋاي.

— بولىدۇ، بۇ يەردىكى مېۋە - چېۋىلەر ۋە ئوت - ياشلارنىڭ شىرنىسى ھەر كۈنى بۇلاققا قوشۇلىدۇ. شۇڭا بۇلاق سۈيى ئاجايىپ قۇۋۋەتلىك. بۇلاق سۈيى ئادەمنى ياشارتىپلا قالماي، ھەرقانداق كېسەلگە شىپا بولالايدۇ، ساق كىشىلەر ئىچسە ئەسلا كېسەل بول-مايدۇ. — دەپتۇ پەرى قىز.

بوۋاي پەرى قىزدىن ئىنتايىن مەمنۇن بوپتۇ. بۇلاق سۈيىنى ئۈچ ئوچۇم ئوتلاپ، بۇلاق بويىدا ئۇخلاپ قاپتۇ. بىر چاغدا توڭلى-غاندەك بولۇپ ئويغىنىپ كېتىپتۇ، - دە، ئۆزىنى ئاجايىپ يەڭ-گىل ھېس قىلىپتۇ. ئېڭىكىنى سىلىسا ساقال - بۇرۇتلىرى يوقمىش. بۇلاق سۈيىگە قاراپ ئۆزىنىڭ قەددى - قامىتى كېلىش-كەن بىر يىگىت بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپتۇ. خۇشاللىقىدىن قىن - قىنىغا پاتماي، پەرى قىزغا قايتا - قايتا رەھمەتلەر ئو-قۇپتۇ. پەرى قىز يىگىرمە ياشلاردىكى بېجىرىم يىگىتكە ئايلانغان بوۋايغا:

— ھەي يىگىت، مەن بىلەن مۇشۇ ماكاندا بىرگە ياشاشنى خالامسىز؟ — دەپ-تۇ. گەرچە پەرى قىز ئاي دېسە ئاغزى، كۈن دېسە كۆزى بار. جاھاندا تەڭدىشى يوق

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

گۈلپەرى بولسىمۇ، «بازاردا مىلىڭ كىشى، كۆڭۈلدە بىر كىشى» دې-
گەندەك بوۋاينىڭ ئۇنى خوتۇنى سەئىدەگە، بۇ جەننەت كەبى ماكاز-
نى ئۆزىنىڭ تاغ باغرىدىكى كاۋا بارىگىغا تەڭ قىلغۇسى كەلمەپ-
تۇ. ئۇ پەرى قىزغا:

— ئەي، جاھاندا تەڭدىشى يوق گۈلپەرى، ئەرزىمەس بىر
ياخشىلىقىم ئۈچۈن مېنى ئۇزۇن ياشاش ئىمكانىيىتىگە ئىگە
قىلدىڭىز، سىز بولمىسىڭىز مېنىڭ قېلىن ئورماندىن ئۆتۈشۈم،
يىرتقۇچ ھايۋانلاردىن قۇتۇلۇشۇم مۇمكىن ئەمەس ئىدى. سىزگە
يۈرىكىمنىڭ ئەڭ چوڭقۇر يېرىدىن مىننەتدارلىق بىلدۈرىمەن.
ئەمما سىزنىڭ تەلىپىڭىزنى قوبۇل قىلالمايمەن. چۈنكى، ئۆز ما-
كانىمدا ئۆمۈرلۈكۈم سەئىدە يولۇمغا تەلمۈرۈپ قالغان، — دەپتۇ.

پەرى قىز بۇلاق سۈيىدەك سۈزۈك، ئالتۇندەك ساپ كۆڭۈل-
لۈك بوۋايغا قايىل بولۇپ، بىر قاپاق خاسىيەتلىك بۇلاق سۈيىنى
ھۆرمەت بىلەن ئۇزىتىپ:

— بۇنى ئاشۇ ئۆمۈرلۈكۈڭىزگە ئالغاچ بېرىڭ، ئۇمۇ ئۈچ يۈ-
تۈم ئوتلىسۇن، — دەپتۇ. بوۋاي خۇشال بولۇپ پەرى قىزغا يەنە
كۆپ رەھمەتلەرنى ئوقۇپتۇ. بىر قاپاق خاسىيەتلىك سۇنى ئېلىپ
ئۆز ماكانىغا قاراپ يول ئاپ-
تۇ.

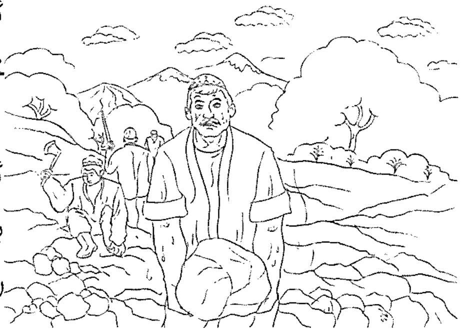

بوۋاي تاغدىن چۈشۈپ
ئۆيىگە يېقىنلاشقاندا، بىر
باغلام ئوتۇن كەسلەپ، مۇ-
رىسىگە ئارتىپ، ناخشىنى

چاڭ كەلتۈرۈپ ئۆيگە يېتىپ كەپتۇ. موماي قارىسا بىر ياش يىـ-
گىت ئۆيگە كىرىپ كېلىۋاتقۇدەك. ھەيران بولغان موماي:

— ھەي يىگىت، سەن كىم بولىسەن؟ كىمنى ئىزدەپ كەل-
دىڭ! — دەپتۇ. بوۋاي كۈلۈپ كېتىپ:

— مېنى تونۇمىدىڭمۇ؟ مەن سەلەيجان، — دەپتۇ.

موماي ئىشەنمەي، «سەلەيىنىڭ ئوڭ قۇلىقى تۈۋىدە بىر خالى
بار ئىدى، شۇ خالى بارمۇ ـ يوق» دەپ سەپسېلىپتۇ. قارىسا خا-
لىمۇ بار ئىكەن. موماي، سەلەي بىلەن ئۆيىدىن خوشلىشىش ئال-
دىدا دېيىشكەن سۆزلىرىنى ئەسكە ئېلىپ سەلەيگە ئىشىنىپتۇ،
بۇ ياشىرىشىنىڭ تېگىگە يېتىپتۇ. مومايمۇ «خاسىيەتلىك بۇلاق
سۈيىنى ئىچىپ تېزرەك ياش قىز بولۇپ ساڭا جۈپ بولاي» دەپ
قاپاقنى سەلەيدىن ئېلىۋاپتۇ. سەلەي ئۈچ يۇتۇمدىن ئوشۇق ئىچ-
مەسلىكنى ئېيتىپتۇ. موماي قاپاقتىكى سۇدىن ئۈچ يۇتۇم ئوتلاپ-
تۇ ۋە ئېزىلىپ ئۇخلاپ كېتىپتۇ.

سەھەردە توخۇنىڭ چىللىشىدىن ئويغانغان سەئىدە ئۆزىنى
ناھايىتى يەڭگىل ھېس قىلىپتۇ. يۈزلىرىنى سىلاپ، ئۆمۈچۈك-
نىڭ تورىدەك تارتىلغان قورۇقلارنىڭ يوقالغانلىقىنى، مۈكچەيگەن
بەللىرىنىڭ نازۇك بەلگە
ئايلىنىپ قالغانلىقىنى، يۈ-
رىكىنىڭ ئەركىن سوقۇپ،
ئۆپكىسىنىڭ ساپ ھاۋادىن
بەھۇزۇر نەپەسلىنىۋاتقانلى-
قىنى ھېس قىلغان سەئىدە

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

تاشقىرىغا چىقىپ، چۆرگىلەپ ئۇسسۇل ئويناپتۇ، بەستلىك يىـ-
گىتى سەلەيىنى كۆرۈپ خۇشاللىقىدا ئۆزىنى سەلەيىنىڭ قۇچىقىغا
تاشلاپتۇ. سەلەي بىلەن سەئىدە بىر - بىرىگە تويۇشماي، ئىتىز -
ئېرىق، قىرلاردا مۇھەببەتلىك سۆزلىرىنى ئىزهار قىلىشىپ،
ئۆتكەن هاياتىنى ئەسلەپ، بۇندىن كېيىنكى يېڭى هاياتى ئۈستىدە
قىزغىن مۇڭدىشىپ، يېڭىچە بىر هايات كەچۈرۈشكە باشلاپتۇ.

ئۇلارنىڭ بۇ ۋەقەسىنى ئاڭلىغان يىراق - يېقىندىكى قولۇم -
قوشنا، ئەل - ئاغىنىلىرى تۇشمۇ تۇشتىن كېلىپ ئۇلارنى تەبـ-
رىكلەپتۇ. ئاغرىقلار خاسىيەتلىك بۇلاق سۈيىگە ئېغىز تېگىشىپ،
ساقىيىپ، سەلەيدىن كۆپ مىننەتدار بولۇشۇپتۇ. شۇندىن ئېتىـ-
بارەن بۇ ۋەقە ناهايىتى تېزلا ئېغىزدىن ئېغىزغا، قۇلاقتىن -
قۇلاققا، بۇ تۇشۇكتىن ئۇ تۇشۇككە، بۇ ماكاندىن ئۇ ماكانغا تاراپـ-
تۇ. «خاسىيەتلىك بۇلاق سۈيىگە ئېغىز تەگكەن ئادەم ئاغرىماس،
ئۇلەر هالدا ياتقان ئادەم بىر تامچىدا شىپا تېپىپ هاياتىدىن ئايـ-
رىلماس، ئۇچ ئوتلام ئىچكەن قېرىلار شىپا تېپىپ هاياتىدىن ئايـ-
رىلماس، ئۇچ ئوتلام ئىچكەن قېرىلار ياش يىگىت بولۇپ قېرىـ-
ماس...» دېگەندەك سۆزلەر تارقىلىپتۇ.

خاسىيەتلىك بۇلاقتىن،
ياشلىق كېلەر، يارىمەي.
سەلەي بىلەن سەئىدە،
خەندان كۈلەر، يارىمەي.

دېگەندەك ناخشا - قوشاقلار توقۇلۇپ، ئەر - ئايال، ياش قېـ-

ـرىلارنىڭ تىللىرىدا داستان بولۇپتۇ.

سەلەي بىلەن سەئىدەنىڭ يىپچە ھاياتىدىن خەۋەر تاپقان ئىچى قۇتۇر مىڭبېشى پۈتى كۆيگەن توخودەك ئۆلتۇرالماي قاپتۇ. ئۇ يوق بەتنامدىن بىرنى توقۇپ، سەلەينى ۋە خاسىيەتلىك بۇلاق سۈيىنى دەرھال ئۆز ئالدىغا كەلتۈرۈشكە ئاتارمەن - چاپارمەنلەرنى بۇيرۇپتۇ. ئۇزۇن ئۆتمەي ئاتارمەن-چاپارمەنلەر سەلەينىڭ پۇت-قولىنى يەرگە تەگكۈزمەي، بىر قاپاق خاسىيەتلىك بۇلاق سۈيى بىلەن مىڭبېشىنىڭ ئالدىغا كەلتۈرۈپتۇ. مىڭبېشى ئۆزىدىن بىر ھەسسە چوڭ ياشتىكى سەلەينىڭ ياپياش بىر يىگىت بولۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ، بىر ئىشىنىپ - بىر ئىشەنمەي، يەردە تۇرغان قاپاقنى قولىغا ئېلىپ:

— خوش سەلەيجان، سەن راستىنلا مۇشۇ قاپاقتىكى سۇدىن ئىچىپ ياشىرىپ كەتكەنمۇ؟ — دەپ سوراپتۇ.

— شۇنداق، باي ئاكا، بۇ ئاق بۇلاقنىڭ، كۆك بۇلاقنىڭ سۈيى ئەمەس. خاسىيەتلىك بۇلاق سۈيى، — دەپ جاۋاب بېرىپتۇ سەلەي.

— بىلىمەن، بىلىمەن، — دەپتۇ مىڭبېشى ئۆزىچە كۈرەڭلەپ، — مانا بۇ قاپاقتىكى سۇ — ئابى ھايات. زەمزەم سۈيى بولسا كېرەك. ھە سەلەي، ئەل ئاغزىدا: «قولۇڭدىن كەلسە، ئەلدىن ئايىما» دېگەن ھېكمەتلىك سۆز بار.

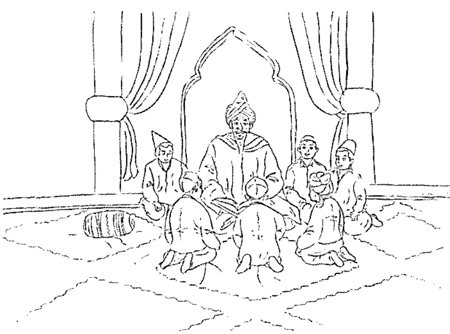

ئۇيغۇر كىتاب تورى www.uyghurkitap.com

بۇ خاسىيەتلىك زەمزەم سۈيىگە پۈتۈن يۇرت خەلقىنى ئىغىز تەگ-
كۈزەي. ئۇلار بەختىڭلارنىڭ كۆلۈشىگە، بايلىقىڭلارنىڭ كۆپىيىد-
شىگە، سەئىدە بىلەن ئىككىڭلارنىڭ پاقلاندەك بىر بالا كۆرۈ-
شۈڭلار ئۈچۈن تىلەك تىلەپ قويىسۇن، قانداق دەيسەن؟
— باي ئاكا، ئەگەر دېگەنلىرىدەك بولسا مەيلى، خاسىيەتلىك
بۇلاق سۈيىنى يۇرت خەلقىمىزگە ئىلتىپات قىلدىم. — دەپتۇ
سەلەي.
مىڭبېشى خاسىيەتلىك بۇلاق سۈيىنى بۇنداق ئوڭايلا قولغا
كىرگۈزۈۋالغانلىقى ئۈچۈن ئىچ - ئىچىدىن خوشال بولۇپ كې-
تىپ:
— ئەتە پۈتۈن يۇرت خەلقى ساراي ئالدىغا يىغىلسۇن، خاسى-
يەتلىك بۇلاق سۈيىگە ئېغىز تەگكۈزۈش مۇراسىمى بولىدۇ، ئەل-
يۇرت شادلانسۇن، پەرمان چىقىرىڭلار! — دەپتۇ.
مىڭبېشى سەلەينى يولغا سېلىۋېتىپ، بىر قاپاق خاسىيەت-
لىك بۇلاق سۈيىنى ئۆيىگە ئەكىرىپ، بۇ ئىشتىن خوتۇنىنى خە-
ۋەرلەندۈرۈپتۇ. خوتۇنى مىڭبېشىنى:
— ھەي كالۋا! قاپاقتەك كاللاڭدا تېرىقچىلىق ئەقلىڭ يوق-
مۇ؟ بۇنداق ياخشى ئامەتنى قولدىن چىقىرىپ قويامسەن؟ ئۆزد-
مىزلا ئىچىۋالساق بولمامتى؟ ھەي دۆت، ساراڭ! — دەپ ئاغزى
بېسىلماي تىللاپتۇ.
مىڭبېشى ئالدىراڭغۇلۇق قىلىپ قويغىنىغا گويا زەھەر يۇ-
تۇۋالغاندەك پۇشايمان قىپتۇ.
— ھېلىمۇ كېچىكمەيمىز، — دەپتۇ خوتۇنى مىڭبېشىنىڭ

قولىدىن قاپاقنى يۇلۇۋېلىپ، ئۇ قاپاقنىڭ ئاغزىنى ئېچىپ ئىچ-
مەكچى بوپتۇ. مىگىبېشى: ئۇ ئىچىۋېلىپ، ياشىرىپ ئاشنا تاپماق-
چى، دەپ ئويلاپتۇ ۋە ھاسىسى بىلەن خوتۇننى ئۇرۇپ ھوش-
سىزلاندۇرۇپ قويۇپتۇ. قاپاقنى ئۆزى كۆتۈرۈپ سۇيىنى ئىچىشكە
باشلاپتۇ.

ئۇ: «خاسىيەتلىك بۇلاقنىڭ سۇيىنى قانچە جىق ئىچسە شۇن-
چە ياشىرىپ، تېتىكلىشىدۇ. ياخشى ئاش ئېشىپ قالغىچە، يامان
قورساق يېرىلىپ كەتسۇن» دەپ، قاپاقنى قۇرۇقداپ قويۇپتۇ. بىر
ھازادىن كېيىن ئېزىلىپ كەتكەن شاپتۇلدەك بولۇپ، كۆزلىرى
پۈرلىشىپ، كىيىملىرىنى سىيلىپ ئۇخلاپ قاپتۇ.

ئەتىسى جامائەت مىگىبېشىنىڭ سارىيى ئالدىغا توپلىشىپتۇ.
يۇرت مۆتىۋەرلىرى ۋە مىگىبېشىنىڭ ئۇرۇق - تۇغقانلىرى سارايغا
كىرىپ مىگىبېشىنى كۈتۈپتۇ. كۈن چۈش بولغىچە مىگىبېشىدىن
دېرەك يوقمىش. مىگىبېشىنىڭ بىر ئوغلى «مەن كىرىپ چىقاي »
دەپ دادىسىنىڭ ھۇجرىسىغا كىرسە، كارىۋاتتا بىر بوۋاق «ئىڭە -
ئىڭە» دەپ يىغلاپ ياتقۇدەك. ئاپىسى يەردە ھوشسىز ياتقۇدەك. بۇ-
نى كۆرگەن مىگىبېشىنىڭ ئوغلى سارايغا چىقىپ كۆرگەن ئەھۋال-
نى سارايدىكىلەرگە مەلۇم قىلىپتۇ. مۆتىۋەرلەر ۋە مىگىبېشىنىڭ
ئۇرۇق - تۇغقانلىرى ھۇجرىغا كىرىپ قارىسا، دېگەندەك، كا-
رىۋاتتا بىر بوۋاق ئىڭەلەپ ياتقۇدەكمىش. خان ئاچا بولسا ھوش-
سىز يەردە ياتقۇدەك. بۇ ئەھۋالنى كۆرگەنلەر بىر - بىرىگە قاراپ
ھەيران بوپتۇ.

مىگىبېشىنىڭ بىر بالىسى:

— بۇنىڭ ھەيران قالغۇدەك نېمىسى بار . ئاپام تۇغۇپتۇ. ھوشسىزلىنىپ يېتىپ قاپتۇ. ئاپامنى ھوشىغا كەلتۈرەيلى، — دەپتۇ.

بىر ھازادىن كېيىن مىكبىشنىڭ خوتۇنى ھوشىغا كەپتۇ. ئۇ كارىۋاتتا ئىڭەلەپ ياتقان بوۋاقنى كۆرۈپ:

— ۋاي ئاللا، تووا، كۆردۈڭلارمۇ بالىلىرىم داداڭلارنى، — دەپ يىغلاپتۇ، — مانا بۇ ئاچ كۆزلۈكنىڭ جاجىسى!

مىكبىشنىڭ بالىلىرى بوۋاققا ئايلىنىپ قالغان دادىسىغا قاراپ:

— ئەمدى سىنى دادا دەيمىزمۇ، ئۇكا دەيمىزمۇ؟ — دەپ باشلىرىنى قاشلاپ ھۆكرەپ يىغلىشىپتۇ.

سەلەي بىلەن سەئىدە ۋە پۈتۈن ئەل ـ جامائەت مىكبىشنىڭ ئاچ كۆزلۈك قىلىپ بوۋاققا ئايلىنىپ قالغانلىقىنى ئاڭلىشىپ، مەسخىرە قىلىپ كۈلۈشۈپتۇ. مىكبىشنىڭ ئائىلىسىدىكىلەر بۇ كۆڭۈل ئازابىغا چىدىماي، مىكبىشنى بىر كېچىدە بوغۇپ ئۇ ـ جۇقتۇرۇۋېتىپ، يۇرتنى تاشلاپ يىراقلارغا كېتىپتۇ.

يۇرت خەلقى شۇندىن ئېتىبارەن قىزىلكۆز مىكبىشتىن قۇ ـ تۇلۇپ، بەخت ـ سائادەتلىك تۇرمۇش كەچۈرۈپتۇ. ئەل ئارىسىدا خاسىيەتلىك بۇلاقنى تەرىپلەپ مۇنداق قوشاق تارقىلىپتۇ.

خاسىيەتلىك بۇلاقنىڭ،
سۇلىرىنى ئىچسەك بىز.
قالتىس ئامەت كەلمەسمۇ،
ياشلىق چاغقا كۆچسەك بىز.

بىلقۇتجان بىلەن مۆھتەرەم بوۋاي بۇ قىزىق چۆچەك ئا-خىرلاشقاندىن كېيىن بىر ھازا كۈلۈشتى.

— ئەي جىنىم بالام! — دېدى مۆھتەرەم بوۋاي چۆچەكنى كەڭرەك چۈشەندۈرۈپ، — خاسىيەتلىك بولاق نېمىشقا سەلەي بوۋايغا نېسىپ بولۇپ، بوۋاي - موماينىڭ ياشىرىشى، ئەل - يۇرتنىڭ ئامانلىقىغا سەۋەب بولدى؟ چۈنكى، سەلەي بوۋاي ئىنتا-يىن ئاق كۆڭۈل، چۈمۈلىگىمۇ ئازار بەرمەيدىغان، پۈتۈن ھاياتىنى پاكلىق، ھالاللىق بىلەن ئۆتكۈزگەن، شۇڭا ئۇنىڭ تىلەكلىرى ئەجابەت بولۇپ ئاخىر تىلىكىگە يەتتى. دېمەك، ئادەم ئاق كۆڭۈل بولغاندىلا ئاخىر بەخت - سائادەتلىك تۇرمۇش كەچۈرۈپ كېتە-لەيدۇ، مۇراد - مەقسىتىمۇ ھاسىل بولىدۇ.

بىلقۇتجان بىر دەم ئويلىنىۋالغاندىن كېيىن:

— بوۋا، مەن ئەمدى چۈشەندىم، ھەرقانداق يەردە ئاق كۆڭۈل بولغاندىلا، بەخت - سائادەتكە ئېرىشكىلى بولىدىكەن! — دېدى.

مۆھتەرەم بوۋاي ئاق كۆڭۈللۈك، سەمىمىيلىك ھەققىدىكى چۆچەكلىرىنى مۇشۇ يەردە ئاخىرلاشتۇردى. بىلقۇتجان بوۋىسىدىن ئەتە يەنە نۇرغۇن چۆچەك سۆزلەپ بېرىشكە ۋەدە ئېلىپ، ئۆزىنىڭ ھۇجرىسىغا چىقىپ كەتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com

كىتاب ئىسمى: بىلقۇت بالىلار چۆچەكلىرى
تۈزگۈچى: بىلقۇت شىركىتى
مەسئۇل مۇھەررىرى: گۈلباھار، يالقۇن روزى
مەسئۇل كوررېكتورى: قېيۇم تۇرسۇن
لايىھىلىگۈچى: ئەنۋەر تۇرسۇن، ئىلشات (خەتتات)، ئىليار (رەسسام)
مەخمۇتجان (رەسسام)
نەشرىيات: شىنجاڭ ئېلېكترون ئۈن ـ سىن نەشرىياتى
ئادرېسى: ئۈرۈمچى شەھىرى شىخۇڭ غەربىي يولى 36 ـ نومۇر
پوچتا نومۇرى: 830000
تارقاتقۇچى: شىنجاڭ شىنخۇا كىتابخانىسى
باسما زاۋۇت: شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتى
فورماتى: 850×1168 مىللىمېتىر 1/32
باسما تاۋىقى: 2.5
نەشرى: 2010 ـ يىل 8 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
بېسىلىشى: 2010 ـ يىل 8 ـ ئاي 1 ـ بېسىلىشى
كىتاب نومۇرى: ISBN 978 – 7 – 900511 – 10 – 2
باھاسى: 240 يۈەن (جەمئىي 30 تۈر، يەككە باھاسى 8.00 يۈەن)